

**УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
ФАКУЛТЕТ ЗА СОВРЕМЕНИ ОПШТЕСТВЕНИ НАУКИ**

**Втор циклус- Постдипломски студии
Програма: Меѓународни односи и дипломатија**

**МЕЃУНАРОДНИ СТАНДАРДИ ЗА ЗАШТИТА НА
ПРИПАДНИЦИТЕ НА ЗАЕДНИЦИТЕ: РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА 2001-2020**

-магистерски труд-

Ментор:

Проф. Д-р Мемет Мемети

Кандидат:

Јасмина Хаџибулиќ

ID: 109067

Скопје, 2023

СОДРЖИНА:

ВОВЕД.....	5
1 ИСТОРИЈА НА ЧОВЕКОВИ ПРАВА.....	1919
1.1 Три генерации на легислатива за човекови права.....	2020
1.2 Претходници на документите за човекови права од XX век.....	2828
1.3 Раѓањето на Обединетите нации.....	2929
1.4 Универзалната декларација за човекови права.....	3030
1.5 Пактовите за човекови права.....	3131
1.6 Последователни документи за човекови права.....	3131
1.7 Улогата на невладините организации.....	3232
2 МЕЃУНАРОДНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ЗАШТИТА НА МАЛЦИНСТВАТА – ПРИПАДНИЦИ НА ЗАЕДНИЦИТЕ.....	3636
2.1 Национални малцинства – поимно определување.....	3636
2.1.1 Права на малцинствата – заедници.....	3837
2.2 Меѓународни и регионални механизми.....	4040
2.3 Меѓународен систем.....	4443
3 СОСТОЈБА НА ЗАЕДНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	5151
3.1 Аспекти на правична застапеност на различните заедници во Република Северна Македонија.....	5353
3.2 Охридски Рамковен Договор – популарност на политика.....	5555
3.3 Постоечка состојба и идни перспективи.....	6160
4 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА НА ПОЛИТИКАТА НА ПРАВАТА НА ЗАЕДНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	6463
4.1 Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор.....	6463

4.2	Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците	6564
4.3	Агенција за остварување на правата на заедниците	6766
4.4	Комисии за односи помеѓу заедниците.....	6968
4.5	Комисии на централно и локално ниво.....	7170
4.6	Комисија за заштита од дискриминација.....	7372
4.7	Народен правобранител.....	7473
4.8	Инструменти на ОРД	7675
4.8.1	Правична застапеност	7776
4.8.2	Бадинтерово правило.....	7978
4.8.3	Употреба на јазик.....	8179
5	ЕМПИРИСКО ИСТРАЖУВАЊЕ: РЕАЛНА СОСТОЈБА НА ПРИПАДНИЦИТЕ НА ЗАЕДНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	8483
5.1	Карактеристики на примерокот	8584
5.2	Демографски податоци	8685
5.3	Анализа и интерпретација на хипотези.....	8786
5.3.1	Анализа и интерпретација на посебна хипотеза 1	8786
5.3.2	Анализа и интерпретација на посебна хипотеза 2	9190
5.3.3	Анализа и интерпретација на посебна хипотеза 2	9594
	ЗАКЛУЧОК.....	99
	КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	103
	ПРИЛОГ.....	106

АПСТРАКТ

Не постојат меѓународни регулативи и стандарди на функционирање кои што толерираат злоупотреба на правата на заедниците кои што не се мнозинство во една држава. Станува збор за неприкосновени права кои што постануваат темел на едно демократско општество, кое што своите капацитети ги гради на основа на почитување на мултикултура, мир и соживот, како што е општеството на Република Северна Македонија.

Во рамките на овој магистерски труд, се обрнува внимание на неколку проблематики кои што даваат целосен осврт на реалната состојба од аспект на меѓународните стандарди кои ги штитат правата на заедниците во една земја. Имено, трудот започнува со елаборација на историјата на човекови права и основните документи – водилки низ процесот на човекови права и слободи. Понатаму, се дискутира за меѓународните механизми за заштита на малцинствата – припадници на заедниците. Особено внимание се обрнува на состојбата на заедниците во Република Северна Македонија, како централно подрачје за анализа.

Во трудот е имплементирано и емпириско истражување, на целна група од 100 испитаници, воедно претставници на заедниците кои се присутни во земјата. При анализа и интерпретација на добиените резултати, се потврдува генералната хипотеза на трудот, односно: „Доколку во Република Северна Македонија се почитува примена на соодветни стандарди за заштита на правата на припадниците на заедниците, во тој случај обезбедена е реално функционирање на интегрирано општество со владеење на правото и заштита на човековите права и правата на малцинствата“.

Клучни зборови: меѓународни, стандарди, заедници, Северна Македонија, човекови права

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A1]:

Formatted: Highlight

Commented [A2]: Не може да се смени

Formatted: Highlight

ABSTRACT

There are no international regulations and standards of operation that tolerate the abuse of the rights of non-majority communities in a country. These are inviolable rights that become the foundation of a democratic society, which builds its capacity on the basis of respect for multiculturalism, peace and coexistence, such as the society of the Republic of North Macedonia.

In this master's thesis, attention is paid to several issues that give a complete overview of the real situation in terms of international standards that protect the rights of communities in a country. Namely, the paper begins with an elaboration of the history of human rights and the basic documents - guides through the process of human rights and freedoms. Furthermore, international mechanisms for the protection of minorities - members of communities - are discussed. Particular attention is paid to the condition of the communities in the Republic of North Macedonia, as a central area for analysis.

The paper also implements empirical research of a target group of 100 respondents, as well as representatives of the communities present in the country. During the analysis and interpretation of the obtained results, the general hypothesis of the work is confirmed, ie: "If in the Republic of North Macedonia, the application of appropriate standards for protection of the rights of the communities is respected, then real functioning of an integrated society with rule of law is ensured and the protection of human rights and the rights of minorities."

Keywords: *international, standards, communities, North Macedonia, human rights*

ВОВЕД

Научна и општествена оправданост на темата

Македонија, во рамките на федеративната држава Југославија, имаше позитивна традиција на заштита на определени права на малцинствата и пред 1991г. Правото на образование (основно и средно), како и правата за заштита и развој на културниот идентитет(слобода на зборување, радио, телевизија, издаваштво, религиска слобода итн) постои во континуитет повеќе од педесетина години. Социјализмот беше идеологија која пропагираше пролетерски интернационализам така што на национализмот не се гледаше со отворено одобрување. Кога овој систем пропадна, а Северна Македонија се здоби со независност, во својот устав од 1991 во чл.48 е запишано:

- Членовите на националностите имаат право слободно да го изразуваат, негуваат и развиваат нивниот оденитет и националните атрибути. Републиката ја гарантира заштитата на етничкиот, културниот, лингвистичкиот и религиозниот идентитет на националностите.
- Членовите на националностите имаат право да воспостават институции за култура и уметност, како и образовни и други асоцијации за изразување, јакнење и развој на нивниот идентитет.
- Членовите на националностите имаат право на образование на нивниот јазик во основното и средното образование, како што е утврдено со закон. Во училиштата каде образованието се изведува на јазикот на националностите, македонскиот јазик исто така се учи.

Уште е важно да се каже дека во преамбулата на Уставот, Северна Македонија се дефинира како национална држава на македонскиот народ, во која како рамноправни граѓани во постојан соживот со Македонците, живеат Албанците, Турците, Власите, Ромите, и другите националности.

Во Уставот на Северна Македонија од 1991 ги гарантира ее-гарантирани-сите познати либерални, како и политичките и граѓански граѓански и политички слободи и права, а воедно и како и економските, социјалните и културните права што се придобивка на

Formatted: Highlight

Commented [A3]: Се цитира член од Устав. Не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A4]: Член од Уставот кој не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A5]: Тука исто не може да се корегира зашто се работи за име на држава како и повикување на преамбула на Устав

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

развојот на слободарската традиција на човештвото и западната демократија. Принципот на правна држава произлегува од тоа што пред уставот и законите, сите граѓани се еднакви
граѓаните пред уставот и законите се еднакви.

Заштитата и промоцијата на човековите права останува еден од важните елементи на македонската надворешна политика. Република Северна Македонија е членка на основните конвенции за човекови права во рамките на ООН, редовно доставува извештаи за нивна имплементација и остварува тесна соработка со комитетите воспоставени со овие конвенции. Република Северна Македонија ги има ратификувано речиси сите важни конвенции на Обединетите нации на Советот на Европа и ги има прифатено сите принципи и стандарди кои што се вградени во завршниот Хелсиншки акт на Организацијата за безбедност и соработка на Европа, односно документот донесен на конференцијата за човековата димензија на СНСЕ што се одржа во Копенхаген, како и на Париската повелба. Северна Македонија континуирано ги зајакнува активностите и партиципацијата во телата на меѓународните организации кои работат во оваа сфера. Во 2006 година, нашата земја даде вистинска поддршка на формирањето на Советот за човекови права како единствен односно најсоодветен форум за натамошна промоција на основните човекови права и слободи преку дијалог и универзално партнерство. Земјата силно го поддржа формирањето на Советот за човекови права во 2006 година, како најсоодветен форум за натамошна промоција на човековите права и основни слободи преку универзално партнерство и дијалог. Од овие причини, Република Северна Македонија поднесе кандидатура за членство во Советот за човекови права за периодот 2013- 2016.

Важно е да се нагласи дека во Северна Македонија постоењето на малцинствата е прашање на реалност, а не прашање на легислатива, што е прифатен принцип на меѓународното право. Правото служи како инструмент за стандардизација на фактот дека Северна Македонија како и сите други балкански држави не е етнички хомогена. Исто така, факт е дека постоењето на национални малцинства ги збогатува нашите општества и претставува основа и мост за градење пријателски и добрососедски односи, како и можност за воспоставување конструктивна соработка меѓу државите.

Треба да се нагласи дека без сомнение, воспоставувањето на правата на малцинствата- односно права на малцинства за еднаков третман, можност за практикување на сопствената култура, јазик и вероисповест и целосно вклучување во политичкиот и

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A6]: Имиња на организации и сврзник- не може да се смени

економскиот живот на државата- се покажува како еден од најветувачките приоди за решавање на овој проблем. Овој пристап ги избегнува екстремите на сецесијата и асимилацијата, и отвора простор во согласност со граѓанскиот и демократскиот плурализам и со меѓународните и регионалните инструменти за заштита на човековите и малцинските права. Со ова исто така се заштитува и меѓународното право како и напорите на меѓународната заедница.

Иако Северна Македонија не е членка на ЕУ, се очекува од неа како и од сите други земји апликанти да се придржува до конвенцијата особено заради тоа што е таа ратификувана од нашето Собрание. Исполнувањето на овие стандарди за заштита на правата на малцинствата, денес се услов за прием на новите земји во ЕУ, така што секоја земја која сака да аплицира настојува да ја почитува Конвенцијата.

И покрај постигнатиот напредок сепак одредени прашања се уште предизвикуваат загриженост. Република Северна Македонија се уште не потпишала или не ратификувала одредени одредени меѓународни договори за кои Европската комисија против расизам и нетолеранција (ЕКРН) смета дека се од особено значење, како што е Европската повелба за регионалните и малцинските јазици.

Постои одреден напредок во областа на анти- дискриминациската политика. Почна да функционира Комисијата за заштита од дискриминација и почна да работи на поднесените жалби. Сепак, правото во областа на антидискриминацијата останува целосно да се усогласи со *acquis*.

Во однос на малцинствата, десетгодишнината од Охридскиот рамковен договор обезбеди важна можност за зајакнат дијалог помеѓу заедниците во земјата. Развиена е институционална рамка за заштита на правата на малцинствата и за поддршка на меѓуетничкиот дијалог.

И-Покрај успехот и напредокот кој Република Северна Македонија го бележи во однос на **човековите права и слободи**, антидискриминациската политика, заштитата на заедниците и негувањето на меѓуетничките односи, сепак постојат одредени активности кои треба да се превземат во голем број на области:

- властите да ратификуваат бројни меѓународни документи;
- потребен е континуиран дијалог помеѓу сите заедници за да се зајакне довербата, особено во областа на образованието, културата и јазикот;**која се**

Commented [A7]: Не можам да го сменам

Formatted: Highlight

- властите да го сметаат подобрувањето на меѓуетничките односи за сеопфатна цел, која постојано треба да се има во предвид при изготвување и креирање на политиките;
- властите да изготват и да спроведуваат, во тесна соработка со граѓанското општество, национална стратегија за борба против расизмот и нетолеранцијата на долгорочен план, во која ќе бидат вклучени и далекусежни кампањи за информирање и јакнење на свеста на јавноста.

Предмет и цели на истражување

Историјата на човековите права е всушност историја на гласот на човекот против угнетувањето и неправдата а во прилог на постоење на право, правила и општествена акција за заштита на човекот и неговиот живот. Општествената мисла која се залага ~~занимава~~ за еа заштита на човековите права е резултат на бројни историски вкрстувања и различни мислења. Една поделба е онаа меѓу религиозните и секуларните погледи. Религиозните погледи се сите оние кои на еден или друг начин сметаат дека правата на човекот потекнуваат од Господ, додека секуларните погледи, го бараат изворот на човековите права надвор од религијата- во природното право на човекот на живот, во историјата, во сувереноста на граѓанинот итн.

Втора поделба на погледите врз природата на човековите права е идеолошки обоена. Либералите поаѓаат од правата на човекот врз приватната сопственост, еднаквост пред законот и политичките слободи. Социјалистите кои не се задоволуваа само со постоење на политички права и слободи, успеаја да остварат дел од својата програма која се однесуваше на социјалната и економската еднаквост(право на социјална и здравствена заштита, на бесплатно образование итн). Тоа е таканаречена втора генерација на права и слободи. Третата генерација на права и слободи се однесува на специфична заштита на жените, децата, маргинализираните групи и малцинства итн.

За властите на една држава често е тешко да формулираат една надворешна политика која ги почитува разните етнички групи и културни заедници. Нациите се големи групи, во кои членовите чувствуваат дека имаат заеднички особености како што е јазикот, историја,

Commented [A8]: Овде зборот занимава го сменив во залага, останатото не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

традиција, митовите и начинот на живеење. Етничките малцинства се помали групи, со заедничка култура кои јасно се разликуваат од културата која ги опкружува. Таквите малцинства често доаѓаат од големите национални заедници на другите држави.

Денес во светот постојат многу мал број држави чие население не е етнички мешано. Според една анализа, од 132 држави, во 1971 година само 12 (9.1%) можеме да ги сметаме за етнички чисти. Феноменот на малцинствата е последица на низа историски настани.

Кога зборуваме за малцинствата потребно е да се напомене дека ниту еден меѓународен документ за заштита на малцинствата не содржи дефиниција за малцинството. Од расправиите на стручњаци и многубројните предлози за дефинирање, можеме да извлечеме синтетичка дефиниција која ќе биде пред се доктринарна: малцинство е група граѓани на една држава, која е бројно доминантна, а која поседува етнички, верски, јазични и други карактеристики различни од мнозинското население и која поседува чувство на солидарност и колективна волја за одржување на својата посебност во заедницата.

Заштитата на националните малцинства врз поширока основа, прв пат во историјата беше воспоставена по завршувањето на **Првата светска војна** и тоа не со Пактот на лигата на народите, туку со меѓународни договори склучени на **Мировната конференција** во 1919 година. Пактот на Лигата на народите не содржи никакви одредби за заштитата на малцинствата. Големите сили, кои беа главни архитекти на овој меѓународен договор не сакаа да внесат одредби за малцинствата бидејќи во тој случај тие би биле и за нив задолжителни. Оттука, сите победени држави- Австрија, Бугарија, Унгарија и Турција, освен Германија, беа принудени со меѓународни договори да се обврзат дека ќе ги обезбедат правата на малцинствата кои се наоѓаат на нивните територии. Треба **да се напомене дека** на Мировната конференција во Париз во 1919 година, САД истапија со барање да се обезбедат верските права, во прв ред, за Евреите населени во Полска, Велика Британија, од своја страна го прошири овој предлог и за сите новосоздадени држави. На крајот, оваа заштита на малцинствата беше внесена во напред наведените меѓународни договори склучени со победените држави и со сојузничките држави кои територијално се зголемија. Според тоа, заштитата на малцинствата со Версајскиот систем не беше предвидена како општо меѓународно- правно правило туку како регионално правило кое требаше да се примени во оние држави што со меѓународните договори беа обврзани на малцинствата на

Formatted: Highlight

Commented [A9]: Тука не може да се смени затоа што се мисли на конкретен период односно, по завршување на Првата светска војна.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

нивните територии да им овозможат правна заштита и да им обезбедат одредени права во тие меѓународни акти.

Меѓународната заштита на малцинствата, заснована врз Версајскиот систем покажа многу недостатоци и слабости. Најголем нејзин недостаток беше, пред се, во тоа што оваа заштита не беше предвидена со една општа норма за сите малцинства без оглед на тоа во која земја се наоѓаат. Натаму, постапката за интервенција на Лигата на народите против непочитувањето или повредите на овие договори беше мошне сложена и компликувана. Друштвото на народите имаше посебен орган кој се занимаваше со овие толку важни прашања. Секоја членка на Лигата на народите имаше право, ако сака да и обрне внимание на Лигата на народите на повредата на одредбите на кој било договор за заштитата на малцинствата. Исто така, беше предвидена и задолжителна надлежност на Постојаниот суд на меѓународната правда во случај на спор околу примената на овие договори. Пред Советот на Лигата на народите беа изнесени повеќе петиции меѓутоа резултатите од нив беа речиси безначајни. Оценувајќи ја активноста на Лигата на народите во оваа област може да се констатира дека таа во многу нешта затаи. Оваа активност претрпе неуспех. Лигата на народите не успеа да ја обезбеди примената на договорите за малцинствата и затоа оваа заштита се покажа неефикасна.

По завршувањето на Втората светска војна во Обединетите нации се постави прашањето за важноста на договорите за малцинствата од времето на Лигата на народите. Се до Втората светска војна заштитата на правата на човекот, човековите права претставувала дел од надлежноста на државата. Почнувајќи од 1945 година, доаѓа до радикална промена на ова поле, така што човековите права, нивната заштита, почитување и унапредување претставувале дел од меѓународното право. Имено, ова особено доаѓа до израз во Повелбата на ООН, која во целост е посветена на идеологијата идејата за заштита на основните човекови права и слободи. Како една од целите на Организацијата е почитувањето на слободите и правата на човекот, човековите права и слободи, без разлика—оглед на расата, полот, јазикот или верата. Задачата да дава препораки заради остварување на правата и слободите на човекот, Повелбата му ја доверува на Генералното собрание. Истовремено, државите членки се обврзале дека ќе преземаат заеднички и поединечни мерки заради постигнување на наведените цели. Значењето на овие одредби е несомнено. Авторите на Повелбата во почитувањето на човековите права виделе идеја

Commented [A10]: Ова не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

водилка на новата светска организација, услов за стабилност и благосостојба во светот. Без сомнение, најголемо достигнување на ООН на полето на човековите права претставува нејзината легислативна работа. Главен темел на овој меѓународен corpus iuris претставува Меѓународниот законик за човекови права со своите 4 составни делови: **Универзалната декларација за човекови права, Пактот за граѓански и политички права, Пактот за економски, социјални и културни права, и Факултативниот протокол**. Инструментите на ООН за заштита на човековите права можеме да ги поделиме во 3 категории **и** тоа како општи **и** специјални, глобални **и** регионални, и законски обврзувачки и останати.

Покрај Повелбата на ООН, **Универзалната декларација за човекови права** претставува значаен документ за човековите права. Покрај правата од граѓанска, политичка, економска, социјална и културна природа, Декларацијата го содржи и принципот на недискриминација и принципот на еднаквост. Сите уживаат подеднакво право на рамноправна заштита од каков било вид на дискриминација со која се повредува Декларацијата, како и против поттикнувањето на ваква дискриминација. Основен мотив за донесување на Конвенцијата, кој произлегува од европската историја е заштитата на националните малцинства како суштина на стабилноста, демократската безбедност и мир на континентот. Втората причина е уверувањето дека е дојдено времето кога државата треба да им пружи на националните малцинства не само заштита, туку и усл~~м~~с~~с~~ови за да го „изразат, сочуваат и развијат нивниот идентитет“. При тоа, во Конвенцијата се изразува уверување дека создавање на клима на толеранција и дијалог е неопходна за културната различност и дека тоа треба да го збогати општеството а не да го подели. На крајот од општите начела на Конвенцијата се додава уште еден важен принцип а тоа е дека оваа заштита на малцинствата ќе се одвива во рамките на владеењето на законите, со респект на територијалниот интегритет и националната сувереност на државите. Со оваа Конвенција се формирани и две тела: Комисија за заштита на човековите права (при Советот на Европа) и Европскиот суд. Во процедуралните правила за работа на овие органи се предвидува можноста поединци или групи припадници на национални малцинства да поднесуваат петиции за заштита на своите права.

Советот на Европа на 15.03.1988 година го усвои Предлогот на Европската повелба за регионалните и малцински јазици. Во него, иако прилично еластично поставени, се дефинираат обврските на државите за овозможување на целосна слобода на малцинствата

Formatted: Highlight

Commented [A11]: Не можат да се сменат

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A12]: Не може да се смени

Formatted: Highlight

за употреба на јазикот во комуникациските односи, се дефинира што е тоа малцински јазик, територијата на која се зборува и потребата од поднесување извештаи од државите како се остваруваат овие права на нивната територија.

Европскиот совет по долго преговарање го усвои и Дополнителниот протокол на Конвенцијата за човекови права и посебна препорака од Парламентарното собрание за „приоритет во заштитата на правата на малцинствата“. Основните тела на Советот на Европа се Советодавното собрание и Комитетот на министри. Седиштето на Советот на Европа е во Стразбур.

Цели на истражувањето

Примарна и основна цел на ова истражување е запознавањето на **припадниците на заедниците** во Република Северна Македонија со своите основни фундаментални права и слободи. Меѓународните конвенции за човековите слободи и **права, посебно Европската конвенција за заштита на човекот** и неговите основни слободи, треба да стане составен дел на личноста на секое дете, на секој адолесцент, младинец, и да се повикуваат на нив на сите нивое и во сите форми. Сите индивидуи, без разлика дали се припадници на одредена заедница или не, треба што побрзо да се запознаат со своите права и со реализацијата на одговорностите бидејќи секое право подразбира и обврски спрема општеството каде што живееме. Запознавањето со правата, подразбира и прифаќање на разликите, како и запознавање со основните сличности меѓу луѓето, развојот на способностите за комуницирање, како и за решавање на конфликтите. Секој поединец треба да биде одговорен за изборот на неговите дејствија и неговите дејствија треба да служат за поврзување со другите, а не за изолација или омраза. Познавањето на сопствените права придонесува за формирање на граѓаните како активни луѓе и одговорни за развивање на општествените текови, како и за зачувување на демократските вредности од опасните фактори како што се омраза и нетолеранција. Доколку граѓаните не се подготвени и способни да заштитат едно толерантно општество од нападите на нетолеранцијата и нетолерантни личности, тогаш произлегува дека толерантниот ќе се уништи, а со него и толеранцијата. За признавањето и афирмацијата на **правата на човекот** ~~човековите права~~, треба да работат **сите** пријатели на човековите слободи и права, во прв ред институциите за човекови права и слободи, потоа секој поединец, секој орган и секоја држава и влада.

Formatted: Highlight

Commented [A13]: Не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Целта на ова истражување е пред се да се прикажат **и** објаснат инструментите **и** механизмите **за заштитата на кои ги штитат** заедниците во Република Северна Македонија и она што е најбитно - дали истите се применуваат и што треба да се превземе за нивна подобра и поефикасна имплементација.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Искуството на народниот правобранител говори **дека** граѓаните, припадниците на заедниците во Република Северна Македонија **многу малку** се запознаени со правата на човекот, а посебно со **меѓународните конвенции** и многу малку се повикуваат на нив. Ова незнаење е поврзано со неподготвеноста на државните институции за заштита на човековите слободи и права. Едно општество кое не ги почитува човековите права, нема интерес истите да ги афирмира. Република Северна Македонија е усвојувач **и** ратификувач на сите меѓународни конвенции, и во тој контекст на **Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи**, и сите тие се дел од правниот систем, но нивното практично остварување е многу бавно и со тешкотии. Значи Северна Македонија нема проблем со усвојување на стандардите за човековите права, ниту со усвојување на уставните и законските измени, главниот проблем е во тоа што тие не се почитуваат.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A14]: Не можат да се сменат

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Според **ноеејднот** извештајот на Европската комисија за напредокот на Северна Македонија издаден на 12.10.2011 година, не е постигнат напредок во однос на ратификувањето на меѓународните инструменти за човекови права. Се уште не е ратификувана **Европската повелба за регионални или малцински јазици**.

Commented [A15]: Не може да се смени

Formatted: Highlight

Друга цел на ова истражување е да се прикаже состојбата на заедниците во Република Северна Македонија: какви права и слободи уживаат, дали се заштитени, дали чувствуваат дискриминација по било која основа...

Посебен акцент ќе биде ставен на Рамковниот договор - кои се придобивките од него, како функционира и дали истиот се имплементира.

Северна Македонија по Охридскиот Рамковен договор од 2001, представува интересен пример на заштита на правата на малцинските етнички заедници во земјата, преку институцијата посебно мнозинство, кое представува еден вид на малцинско вето.

Уставот на Северна Македонија кој претрпе измени со амандманите донесени врз основа на Охридскиот мировен договор од август 2001 оди чекор понатаму во насока на промена на демократскиот карактер на државата во согласност со барањата во реалноста. Имено македонската демократија која на почетокот на деведесеттите години беше

претежно мнозинска, карактеристична за етнички похомогени општества, се преобразува во демократија која ја карактеризира „спodelување на власта“. Овој модел поседува силни елементи од т.нар. модел на „консоционална или договорна демократија“: таа денес повеќе отколку вчера бара општествените прашања да се решаваат преку толерантен дијалог и компромис. Поконкретно, тие елементи се: „поделба на власта“, малцинско вето, пропорционален изборен систем, етнички политички партии, етнички коалиции итн.

За време на пишувањето на магистерската теза ќе истражам колку Рамковниот договор придонесе во подобрувањето на меѓуетничките односи.

Хипотези на истражување

Генерална хипотеза:

Доколку во Република Северна Македонија се почитува примена на соодветни стандарди за заштита на правата на заедниците, во тој случај обезбедена е реално функционирање на интегрирано општество со владеење на правото и заштита на човековите права и правата на малцинствата.

Посебни хипотези:

1. Доколку во македонското општество се спроведуваат редовно мерки кои се во домен на спречување на говор на омраза врз политичка и етничка основа, во тој случај се очекува да се создадат позитивни можности за доверба во јавните институции од страна на сите заедници кои го сочинуваат општеството.
2. Доколку во рамки на образовниот систем на Република Северна Македонија постои интегриран и мултикултурен пристап на делување со вметнати мултикултурни содржини кои ги одразуваат правата на сите заедници во земјата, во тој случај се очекува развивање на повисоко ниво на свест помеѓу заедниците како и зголемување на меѓусебното ниво на толеранција.
3. Доколку во Република Северна Македонија постои примена на начелото за правична застапеност, во тој случај се очекува учество на сите припадници на националните малцинства во соодветните процеси на носење на одлуки и јавниот живот.

Методологија на истражување

Во поставениот случај за истражување, како резултат на сложеноста на темата која што се истражува, процесот на тестирање на хипотезите, но и за покомплетно разбирање на појавата која што треба да се истражува се користи комбинирана индуктивна или квалитативна истражувачка стратегија и квантитативна истражувачка стратегија – со цел да се соберат и квалитативни и квантитативни податоци .

Од квалитативните методи ќе се користат:

1. Метод на анализа и синтеза:

1.1.Анализа на содржина на материјали:

Врз основа на предметот на тезата, поставените цели, со цел да се дојде до крајниот видлив резултат на тезата, ќе се анализираат различни материјали кои ја елаборираат проблематиката, во Република Северна Македонија и пошироко:

- Стручни анализи, објавени во: списанија, мас – медиуми, посебни изданија (книги, брошури, статии, публикации);
- Материјали и документи (извештаи) кои се подготвени од страна на **Институти и Центри за истражување**, достапни за јавноста (материјали со карактер на извештаи, оценки, препораки и сл.);
- Материјали кои произлегуваат од интернет истражување (веб страни, форуми, текстови од печатени изданија, рецензии и сл.)
- Анализа на стручна литература која што ја обработува тематиката (научни и стручни гледишта)

1.2. Синтеза:

Formatted: Highlight

Commented [A16]: Не може да се смени

- Предметите и појавите кои се опфатени со анализа на содржината, се проучуваат во нивната целина и во вкупната нивна структура, а исто така и взаменото меѓусебно влијание на сите нивни елементи и сегменти. Односно, здружување, интегрирање и меѓусебно спојување на взаемните делови и сегменти во единствена целина.

2. Компаративен метод

- Компаративна анализа на различни гледишта, историски факти во согласност со современата реалност. Компарацијата ќе се прави во насока на утврдување на минатите, постоечки и идни перспективи во согласност со проблематиката.

3. Метод на генерализација и спецификација (врз основа на сите наоди ќе се направи генерална констатација, а во однос на специфичните видови на концепти, ќе се извечат автентични заклучоци и препораки).

Квантитативни методи ќе бидат користени за собирање и обработка на емпириски податоци потребни за анализата. Од нив ќе се користи:

1. **Анкета (анкетен прашалник со комбинирани прашања од затворен тип)** на репрезентативен примерок од вкупно 100 испитаници (припадници на различни етнички заедници, кои живеат на територијата на Република Северна Македонија).

Formatted: Highlight

Commented [A17]: Не може да се смени
п

Научните извори на податоците кои ќе се користат во истражувањето се предвидува да бидат од теоретски карактер. Покрај секундарни извори на податоци, ќе бидат користени и примарни извори во зависност од степенот на нивната расположливост.

Преку соодветна примена на методологијата на научноистражувачката дејност, се смета дека темата ќе прерасне во дело со особини на добар научен труд со што ќе биде даден определен придонес кон решавањето на практичните проблеми од областа на политичките науки.

Важност на тезата

Важноста на оваа теза се увидува во запознавањето на заедниците со сопствените права и слободи кои не само што се Уставно загарантирани туку истите се заштитени и со други меѓународни механизми.

Подигање на индивидуалната свест, поттик за секој поединец припадник на одредена заедница да даде свој личен придонес за развој на меѓуетничките односи и негување на истите.

ГЛАВА I

ИСТОРИЈА НА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

1 ИСТОРИЈА НА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

Верувањето дека секој, врз основа на неговата хуманост, има право на одредени човекови права е прилично ново. Неговите корени, сепак, лежат во претходната традиција и документи на многу култури; во таа насока, потребен беше катализаторот на Втората светска војна за да ги поттикне човековите права на глобалната сцена и на глобалната совест (Krishna, 2010).

Низ поголемиот дел од историјата, луѓето стекнувале права и одговорности преку нивното членство во група - семејство, домородна нација, религија, класа, заедница или држава. Повеќето општества имале традиции слични на „златното правило“ „Не прави им го на другите тоа што не сакаш тебе да ти го прават Прави им на другите како што би сакале тие да ти прават тебе“. Хинду Ведите, Вавилонскиот законик на Хамураби, Библијата, Куранот (Коран) и Аналектите на Конфуције се пет од најстарите пишани извори кои се занимаваат со прашања за должностите, правата и одговорностите на луѓето. Дополнително, кодексите на однесување и правда на Инките и Ацтеките, како и уставот на Ирокеј, биле извори на Индијанците кои постоеле многу пред 18 век. Всушност, **сите** општества, без **разлика** дали се во усна или писмена традиција, имале системи на пристојност и праведност, како и начини на грижа за здравјето и благосостојбата на своите членови.

Во рамки на поширок историскиот контекст на човековите права, може да се види широк опсег на перспективи. Во таа насока, постојат четири пристапи кон историјата на човековите права. Првиот пристап го следи потеклото на античките религиозни и филозофски концепти на сочувство, милосрдие, правда, индивидуална вредност и почит кон целиот живот што се наоѓа во Хиндуизмот, Јудаизам, Будизам, Конфуцијанизам, Христијанството и Исламот. Претходници на декларацијата за човекови права се среќаваат во античките шифри на Хамураби во Вавилон (околу 1772 п.н.е.), Повелбата на Кир Велики

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

во Персија (околу 535 п.н.е.), едикти на Ашока во Индија (околу 250 п.н.е.), и владеењето и традициите на предколонијална Африка и предколумбиска Америка (Agarwal, 2004).

Друг пристап ги следи современите човекови права на појавата на теориите на природното право во Античка Грција и Рим, како и христијанската теологија на средниот век, кулминирајќи во бунтови во 17 и 18 век Европа, како и филозофите на просветителството и декларациите со кои започнаа француските и американски револуции, во комбинација со во 19 век, аболицирани, работнички права и женски движења за право на глас.

Трет тренд на анализа е да се следат човековите права на нивното устоличување во Повелбата на Обединетите нации од 1945 година, како реакција на холокаустот и потпирајќи се на Четирите слободи на претседателот Рузвелт, како и влијанието на Универзалната Декларација за човекови права од 1948 година на следните национални уставни и надворешната политика, но и меѓународните договори и декларации (Agarwal, 2002).

Четвртото гледиште е неодамнешно, кое во свој домен поставува ревизионистичка историја која го смета човековите права како периферни во последиците од Втората светска војна, односно ги претставува како утописки идеал и движење со почеток во 1970-тите како алтернатива на преовладувачката идеолошка клима.

1.1 Три генерации на легислатива за човекови права

Фразата „човекови права“ може да се користи во апстрактна и филозофска смисла, или како означување на посебна категорија на морални тврдења на кои сите луѓе можат да се повикаат или, попрагматично, како манифестација на овие тврдења во позитивното право, на пример, како уставни гаранции да ги повикаат владите одговорни според националните правни процеси. Додека првото разбирање на фразата може да се нарече „човекови права“, второто може да биде опишано како „закон за човекови права“ (Glendon, 2012).

Додека потеклото на терминот „човековите права“, лежи во природата на самото човечко суштество, како што е артикулирано во сите главни светски религии и морална филозофија, „законот за човекови права“ е понов феномен кој е тесно поврзан со подемот на либералната демократска држава. Во такви држави, мајоризацијата го легитимира законодавството, како и сè побирократизираното функционирање на извршната власт. Меѓутоа, мнозинството понекогаш може малку да ги почитува „нумеричките“ малцинства, како што се осудените криминалци, јазичните или религиозните групи, ненародниците, домородните народи и социјално стигматизираниите. Следствено, станува неопходно да се гарантира постоењето и правата на нумеричките малцинства, ранливите и немоќните. Ова се прави со договарање на правилата што го регулираат општеството во форма на уставно вкоренет и праведен закон за права што ги содржи основните човекови права за сите. Преку овој закон за права, се создава „закон за човекови права“, кој станува составен дел на правниот систем, но и супериорен во однос на обичното право и извршната акција (Morsink, 2005).

Постојат повеќе аспекти од историјата на правото на човекови права на глобално, регионално и субрегионално ниво. Во таа насока, се дискутира за т.н. „три генерации“ на законот за човекови права.

Активизмот за **човекови права** може да се опише како борба да се осигури дека јазот помеѓу човековите права и правото на човекови права ќе се намали со цел да се обезбеди целосно правно признавање и вистинско остварување на човековите права. Историјата покажува дека владите генерално не одобруваат права доброволно, туку дека придобивките од правата се обезбедуваат само преку успешен предизвик на апсолутистичката власт. Следејќи ја **Магна Карта**, која постави ограничувања на овластувањата на кралската влада во Англија во XIII век, Американската декларација за независност од 1776 година и **француската Декларација** des droits de l'Homme et de du citoyen (Декларација за правата на човекот и граѓанинот) од 1789 година) беа обележја за тоа како револуционерните визији може да се трансформираат во национално право и да се претворат во оправдани гаранции против идна злоупотреба (Price, 2007).

Традиционалната категоризација на три генерации човекови права, користена и во националниот и во меѓународниот дискурс за човекови права, ја следи хронолошката

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A18]: не можат да се сменат

Formatted: Highlight

еволуција на човековите права како ехо на крикот на Француската револуција: Liberté (слободи, „граѓански и политички“ или „прв права на генерација“), Egalité (еднаквост, „социјално-економски“ или права од „втора генерација“) и Fraternité (солидарни, „колективни“ или права од „трета генерација“). Во осумнаесеттиот и деветнаесеттиот век, борбата за права се фокусираше на ослободување од авторитарното угнетување, и соодветните права на слобода на говор, здружување и ~~религија-религиска определба~~ и правото на глас. Со променетото гледиште за улогата на државата во светот што се индустријализира, и во позадината на растечките нееднаквости, важноста на социоекономските права стана појасно артикулирана. Со растечката глобализација и зголемената свест за преклопување на глобалните грижи, особено поради екстремната сиромаштија во некои делови од светот, усвоени се правата на „третата генерација“, како што се правата на здрава животна средина, на самоопределување и на развој (Ishay, 2007).

За време на периодот на студената војна, правата на „првата генерација“ биле приоритетни во западните демократии, додека правата од втората генерација биле спротивставени како социјалистички поими. Во светот во развој, економскиот раст и развој често се сметале за цели кои можат да ги надминат „граѓанските и политичките“ права. Несовпаѓањето меѓу двете групи права, исто така, било нагласено: се вели дека „граѓанските и политичките“ права имаат непосредна примена, додека правата од „втора генерација“ се сфаќаат дека се спроведуваат само долгорочно или прогресивно. Друга оска на поделба бил претпоставениот поим дека правата од „првата генерација“ поставуваат негативни обврски на државите додека правата од „втора генерација“ поставуваат позитивни обврски на државите. По падот на Берлинскиот ѕид, стана општо прифатено дека таквата дихотомија не ја прави правдата до степен до кој овие права се меѓусебно поврзани и зависни. Дихотомијата позитивни/негативни обврски повеќе не држи вода. Се чини дека е многу покорисно да се сметаат сите права како меѓусебно зависни и неделиви, но и како потенцијално важни за да се повлечат различни обврски за државата. Овие обврски може да се категоризираат како должност за почитување, заштита, промовирање и исполнување (Lauren, 2008).

Долг временски период не постоел меѓународен законски режим за човекови права. Всушност, меѓународното право ги поддржало некои од најлошите злосторства за

човековите права, вклучително и трговијата со робови во Атлантикот и колонијализмот. Дури во деветнаесеттиот век меѓународната заедница усвоила договор за укинување на ропството. Првите меѓународни правни стандарди биле усвоени под покровителство на **Меѓународната организација на трудот (МОТ)**, која била основана во 1919 година како дел од Версајскиот мировен договор. МОТ имал за цел да ги заштити правата на работниците во светот кој постојано се индустријализира.

Formatted: Highlight

Commented [A19]: не може да се смени

Formatted: Highlight

По Првата светска војна, беа направени пробни обиди да се воспостави систем за човекови права под Друштвото на народите. На пример, бил формиран Комитет на малцинствата за да ги сослуша жалбите од малцинствата, како и била формирана Комисија за мандати за да се занимава со индивидуални петиции на лица кои живеат на територии со мандат. Сепак, овие обиди не биле многу успешни и завршиле набргу откако избувнала Втората светска војна. Потребна беше траумата од таа војна, а особено грубите расно мотивирани злосторства на Хитлер во име на националсоцијализмот, за да се зацврсти меѓународниот консензус во форма на Обединетите нации како бедем против војната, но и за зачувување на мирот (Maxwell, James, 2003).

Основниот ~~систем-принцип~~ за унапредување и **заштита на човековите права** ~~правата~~ **на човскот во рамките** на Обединетите нации има двојна основа: Повелбата на ОН, усвоена во 1945 година, и мрежа на договори подоцна усвоени од членките на ОН. Системот заснован на Повелба се применува на сите 192 земји-членки на ОН, додека само оние држави кои ратификувале или пристапиле кон одредени договори се обврзани да го почитуваат делот од системот заснован на договори (или конвенционалниот) за кој експлицитно се согласиле.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Важно е да се објасни и т.н. систем заснован на повелба. Овој систем еволуирал во рамките на Економскиот и социјалниот совет на ОН, кој ја формирал Комисијата за човекови права, како што е наложено со член 68 од Повелбата на ОН. Комисијата не се состоела од независни експерти, туку беше составена од 54 владини претставници избрани од Советот, без оглед на досиејата за човековите права на засегнатите држави. Како последица на тоа, државите назначени како едни од најлошите прекршители на човековите права служеа како членови на Комисијата. Главното достигнување на Комисијата била елаборацијата и речиси универзалното прифаќање на трите главни **меѓународни**

Formatted: Highlight

инструменти за човекови права: Универзалната декларација за човекови права, усвоена во 1948 година, Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (МПГПП) и Меѓународниот пакт за Економски, социјални и културни права (ICESCR), последните два усвоени во 1966 година. Како што покажува усвојувањето на тие два посебни документи, првичната идеја за трансформација на Универзалната декларација во единствен обврзувачки инструмент не била остварена, главно поради недостаток на договор за оправданоста на социо-економските права. Како резултат на тоа, можело да се поднесат поединечни жалби, со наводи за прекршување од страна на одредени држави на МПГПП, но не е така со ICESCR (Mayer, 2005).

Commented [A20]: не можат да се сменат

Formatted: Highlight

Нормативната основа на системот на Повелбата на ОН е Универзалната декларација за човекови права, усвоена на 10 декември 1948 година, која дава авторитативна содржина на нејасното упатување на човековите права во Повелбата на ОН. И покрај тоа што била усвоен како обична декларација, без обврзувачка сила, таа подоцна станува призната како универзално мерило за однесување на државата. Многу од неговите одредби се добиле со статус на меѓународно обичајно право.

Formatted: Highlight

Commented [A21]: име на документ и конкретен датум кои не можам да ги сменам

Соочена со наводите за кршење на човековите права, особено во апартхејдот во Јужна Африка, Комисијата морала да осмисли систем за разгледување на жалбите. Се појавиле два механизми, процедурите „1235“ и „1503“, усвоени во 1959 и 1970 година, соодветно, секој именуван по резолуцијата на Економскиот и социјалниот совет со кој биле воспоставени. И двата механизми се занимаваа само со ситуации на грубо кршење на човековите права. Разликата била во тоа што постапката „1235“ повлекувала јавна дискусија додека „1503“ останала доверлива. Со цел да се пополни празнината во ефективно спроведување на човековите права, Комисијата воспоставила низа посебни процедури. Единствените процедури имаат форма на специјални известувачи, независни експерти или работни групи кои гледаат на одредена земја (мандат специфичен за земја) или се фокусираат на тематско прашање (тематски мандат) (Rosenbaum, 2004).

Прескокнувајќи неколку децении до 2005 година, во својот извештај за интегрирање на поголеми слобода: кон развој, безбедност и човекови права ~~за сите~~, поранешниот генерален секретар на ОН, Кофи Анан, повикува на замена на Комисијата со помал, постојан Совет за човекови права, меѓусебно усогласен, способен да ја исполни празнината

Formatted: Highlight

во кредибилитетот што ја оставиле државите кои го користеле своето членство во Комисијата „за да се заштитат од критики и да ги критикуваат другите“. Во таа насока, главната причина за замена на Комисијата била особено селективниот начин на кој се спроведувал мандатот од земјите, главно поради политичката пристрасност на претставниците, но и способноста на помоќните земји да го оттргнат вниманието од себе и од оние што ја уживаат нивната поддршка. Во 2006 година, Генералното собрание одлучува да ја следи препораката на генералниот секретар, создавајќи Советот за човекови права како замена за Комисијата за човекови права (Beitz, 2009).

Постојат некои важни разлики помеѓу поранешната Комисија за човекови права и сегашниот Совет за човекови права. Како помошен орган на Генералното собрание, Советот ужива повисок статус во споредба со Комисијата, која била функционално тело на Економско-социјалниот совет. Притоа, има малку помало членство (47 држави) и неговите членови се избираат со апсолутно мнозинство од Собранието (97 држави). За да се избегне продолжена доминација на неколку држави, членовите може да се избираат само за два последователни тригодишни мандати. Советот служи како постојано тело, кое редовно се состанува, а не само за годишните „политички наполнети шестнеделни седници“ како што тоа го правела Комисијата. Следејќи ги поосетливите критериуми за избор на човекови права, списокот на држави избрани од Собранието е во контраст со земјите кои во 2006 година служеле во Комисијата. Собранието ~~може-има право~~, со двотретинско мнозинство гласови да суспендира член ~~кај кого ќе утврди-кој-врши~~ грубо и систематско кршење на човековите права.

Советот за човекови права ги задржа повеќето специјални процедури, вклучувајќи ја и доверливата „1503“ (сега наречена „согласна процедура“), како и воведува Универзална рецензија од колеги. Почнувајќи од април 2008 година, една третина од земјите-членки на ОН поминаат низ овој процес.

Освен Универзалната декларација за човекови права, Генералното собрание усвоило и многу други декларации. Кога ќе се појави доволен консензус меѓу државите, декларациите може да се трансформираат во обврзувачки договори. Открива дека недостасува потребното ниво на согласност за суштинските прашања, како што е заштитата на нехегемонското државјанство. Двете релевантни декларации -- **Декларацијата за правата**

Formatted: Highlight

на лицата кои припаѓаат на етничките, верските и јазичните малцинства, усвоена во 1992 година, и Декларацијата за правата на домородните народи, усвоена во 2007 година, не се преведени во обврзувачки инструменти. Истото важи и за Декларацијата за правото на развој, која била усвоена во 1986 година (Brady, 2005).

Commented [A22]: име на документ и година кои не можат да се сменат

Во историскиот, етапен развој на човекови права, важно е да се спомене и системот заснован на договор, во однос на системот заснован на Повелба. Првиот договор, усвоен во 1948 година, била Конвенцијата за спречување и казнување на злосторството при геноцид, која се однесувал на најблиското минато искуство од нацистичкиот холокауст. Оттогаш, усвоени се огромен број договори, кои опфаќаат широк спектар на теми, осум од нив за човековите права – секој составен од тело за следење на договорите – под покровителство на Обединетите нации (Burton, 2007).

Првата, усвоена во 1965 година, е Меѓународната конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација (CERD), проследена со МПГПП и ICESCR во 1966 година. Меѓународниот режим за човекови права потоа почнува да се оддалечува од генеричкиот фокус, префрлајќи го своето внимание на маргинализирани теми (Glendon, 2012):

Formatted: Highlight

- Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените (CEDAW) усвоена во 1979 година;
- Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечко или понижувачко постапување или казнување (1984);
- Конвенцијата за правата на детето (1989);
- Меѓународната конвенција за заштита на правата на сите работници мигранти и членови на нивните семејства (1990);
- и Конвенцијата за правата на лицата со попреченост (2006 година).

Formatted: Highlight

Последниот договор е Меѓународната конвенција за заштита на сите лица од присилно исчезнување (ICED), исто така усвоена во 2006 година. Со усвојувањето на Факултативен протокол на ICESCR во 2008 година, што овозможува индивидуални жалби во врска со наводните прекршувања на социо-економските права, системот на договори на ОН го отелотворува принципот дека сите права се оправдани.

Commented [A23]: Имиња на документи- не можат да се сменат

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Дваесет години по усвојувањето на Универзалната декларација, првата меѓународна конференција за човекови права се одржа во 1968 година во Техеран. Со оглед на тоа што светот беше во таа фаза зафатен во канците на студената војна, се појавил мал консензус во чии рамки не било многу постигнато.

Дополнително, исто така, се истакнуваат важни прашања како што се расизмот и ксенофобијата, кои биле дискутирани на Светската конференција против расизмот во 2001 година, одржана во Дурбан, Јужна Африка. Сето ова кулминирало со усвојувањето на Декларацијата од Дурбан и Програмата за акција.

Од Втората светска војна, воспоставени се три регионални режими за човекови права - норми и институции кои се прифатени како обврзувачки од страна на државите. Секој од овие системи работи под покровителство на меѓувладина организација или меѓународно политичко тело. Во случајот со европскиот систем -- најдобриот од трите -- тоа е **Советот на Европа**, кој беше основан во 1949 година од 10 западноевропски држави за да ги промовира ~~човековите права~~ правата на човекот и владеењето на правото во Европа по Втората светска војна, избегна регресија во тоталитаризам и служеше како бедем против комунизмот. Организацијата на американски држави (ОАС) е основана во 1948 година за да промовира регионален мир, безбедност и развој. Во Африка, беше усвоен систем за човекови права под покровителство на Организацијата за африканско единство (ОАУ), која беше формирана во 1963 година и трансформирана во 2002 година во Африканска унија (АУ) (Çali, Wyss, 2011).

Во секој од трите системи, суштинските норми се утврдени во еден главен договор. **Советот на Европа** го усвои својот примарен договор за **човекови права** во 1950 година: **Европската конвенција за човекови права и основни слободи**. Вклучувајќи ги протоколите усвоени кон нив, тој вклучува главно „граѓански и политички“ права, но го предвидува и правото на сопственост. Сите 47 членки на Советот на Европа, постануваат страни на Европската конвенција.

Начинот на кој се спроведува главниот договор се разликува во секој регион. Во еволуцијата која опфаќа многу децении, европскиот систем на имплементација, кој функционира надвор од Стразбур, Франција, се развил од систем каде Комисијата и Судот

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

коегзистираат за да формираат единствена судска институција. Европскиот суд за човекови права се занимава со поединечни случаи.

1.2 Претходници на документите за човекови права од XX век

Втората светска војна е дефинирачки настан за интернационализација на човековите права. Во 1940 година, Х.Г.Велс го напиша делото “Правата на човекот или за што се бориме?; исто така, Рузвелт ги објави “четирите слободи“ (слободи на говор и обожување и слободи од потреба и страв), во рамки на неговото обраќање за состојбата на Унијата од 1941 година; Повелбата на ОН е воспоставена во 1945 годин, како обврска на сите членови да ги почитуваат човековите права, како и да создадат постојана комисија која ќе ја промовира нивната реализација;

Секој од овие настани поврзани со Втората светска војна имал големи реперкусии за човековите права денес. Непосредно по војната, во основа биле усвоени голем број на текстови за човекови права. Станува збор за (Glendon, 2012):

- Конвенција за геноцид и
- Универзална Декларација за човекови права во 1948 година,
- Женевските конвенции во 1949 година за заштита на жртвите од вооружен конфликт, проследено во 1966 година од Интернационалните пакти за човекови права, како и голем број на текстови за регионално насочување на човековите права и слободи, особено на прашања како што се тортура, правата на детето, малцинства, дискриминација на жените, и правата за попреченост, заедно со создавањето на истрага и процедури за одговорност на меѓувладино ниво.

Документите кои ги потврдуваат индивидуалните права, како што се Магна Карта (1215), Англискиот Бил за права (1689), Француската Декларација за правата на човекот и граѓанинот (1789) и Уставот на САД и Бил за правата (1791) се пишани претходници на

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A24]: Име на документ

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A25]: Имиња на документи

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

многу од денешните документи за човекови права. Сепак, многу од овие документи, кога првично беа преведени во политика, ги исклучија жените, обоените луѓе и членовите на одредени општествени, верски, економски и политички групи. Дополнително, угнетените луѓе ширум светот се потпираат на принципите кои овие документи ги изразуваат за да ги поддржат револуциите кои го потврдуваат правото на самоопределување.

Современото меѓународно право за човекови права и формирањето на Обединетите нации (ОН) имаат важни историски претходници. Напорите во 19 век да се забрани трговијата со робови и да се ограничат ужасите на војната се најдобри примери. Во 1919 година, земјите ја основаа Меѓународната организација на трудот (МОТ) за да ги надгледува договорите што ги штитат работниците во однос на нивните права, вклучително и нивното здравје и безбедност. Загриженоста за заштитата на одредени малцински групи беше покрената од Друштвото на народите на крајот на Првата светска војна. Но, оваа организација за меѓународен мир и соработка, создадена од победничките европски сојузници, никогаш не ги постигна своите цели. Лигата пропадна затоа што Соединетите Држави одбија да се приклучат и затоа што Лигата не успеа да ја спречи јапонската инвазија на Кина и Манџурија (1931) и нападот на Италија врз Етиопија (1935). Конечно умре со почетокот на Втората светска војна (1939) (Cavallaro, Brewer, 2008).

1.3 Раѓањето на Обединетите нации

Идејата за човекови права се појави посилен по Втората светска војна. Истребувањето од страна на нацистичка Германија на над шест милиони Евреи, Синти и Роми и лица со попреченост го згрози светот. Како пример, во Нирнберг и Токио се одржаа судења по Втората светска војна, а службениците од поразените земји беа казнети за воени злосторства, „злосторства против мирот“ и „злосторства против човештвото“.

Според тогашните случувања, владите се обврзаа да ги основаат Обединетите нации, со примарна цел да го зајакнат меѓународниот мир и да го спречат конфликтот. Луѓето сакаа да се осигураат дека никогаш повеќе некому неправедно нема да му биде ускратен животот, слободата, храната, засолништето и националноста. Суштината на овие појавни принципи за човекови права беше опфатена во обраќањето на претседателот Френклин Делано

Рузвелт во 1941 година кога зборуваше за свет заснован на четири суштински слободи: слобода на говор и религија и слобода од немаштија и страв. Повиците пристигнаа од целиот свет за стандарди за човекови права за заштита на граѓаните од злоупотреби од страна на нивните влади, стандарди против кои нациите би можеле да бидат одговорни за третманот на оние што живеат во нивните граници. Овие гласови одиграа клучна улога на состанокот во Сан Франциско, каде што се подготви Повелбата на Обединетите нации во 1945 година (Agarwal, 2002).

1.4 Универзалната декларација за човекови права

Земјите-членки на Обединетите нации ветија дека ќе промовираат почитување на човековите права на сите. За да се унапреди оваа цел, ОН формираа Комисија за човекови права и ја задолжија да изготви документ во кој ќе се опише значењето на основните права и слободи прокламирани во Повелбата. Комисијата, водена од силното водство на Елеонор Рузвелт, го привлече вниманието на светот.

На 10 декември 1948 година, Универзалната декларација за човекови права (УДЧП) беше усвоена од 56-те членки на Обединетите нации. Гласањето беше едногласно, иако осум нации избраа да се воздржат.

УДЧР, вообичаено наречена меѓународна Магна Карта, ја прошири револуцијата во меѓународното право воведена со Повелбата на Обединетите нации - имено, особено во однос на тоа дека начинот на кој владата се однесува кон своите граѓани сега е прашање на легитимна меѓународна грижа, а не само домашна проблем. Притоа, се тврди дека сите права се меѓусебно зависни и неделиви. Како надополна, во преамбула се тврди дека (Chauffour, 2009):

- Признавањето на вроденото достоинство и на еднаквите и неотуѓиви права на сите членови на човечкото семејство е основата на слободата, правдата и мирот во светот.

Влијанието на УДЧП беше значително. Нејзините принципи се вградени во уставите на повеќето од повеќе од 185 нации кои сега се во ОН. Иако декларацијата не е правно обврзувачки документ, Универзалната декларација го постигна статусот на обичајното

Formatted: Highlight

Commented [A26]: Име на документ и конкретен датум кои не можат да се сменат

Commented [A27]: Се наведува односно цитира конкретен текст на преамбула и истиот не може да се смени

Formatted: Highlight

меѓународно право бидејќи луѓето ја сметаат за „заеднички стандард за постигнување за сите луѓе и сите народи“.

1.5 Пактовите за човекови права

Со цел да се воспостават механизми за спроведување на УДЧП, Комисијата за човекови права на ОН продолжи со подготовка на два договора: Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (МПГПП) и неговиот изборен протокол и Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права (ICESCR). Заедно со Универзалната декларација, тие најчесто се нарекуваат Меѓународен закон за човекови права. МПГПП се фокусира на прашања како што се правото на живот, слободата на говорот, религијата и гласањето. ICESCR се фокусира на прашања како храна, образование, здравје и засолниште. И двата пакта истакнуваат за проширувањето на правата на сите лица и забрануваат дискриминација (Beitz, 2009).

Почнувајќи од 1997 година, над 130 нации ги ратификуваа овие договори. Меѓутоа, Соединетите Американски Држави го ратификуваа само МПГПП, па дури и тоа со многу резерви, или формални исклучоци, за целосна усогласеност.

1.6 Последователни документи за човекови права

Покрај договорите во Меѓународниот закон за човекови права, Обединетите нации усвоија повеќе од 20 главни договори кои дополнително ги разработуваат човековите права. Тие вклучуваат конвенции за спречување и забрана на специфични злоупотреби како тортура и геноцид и за заштита на особено ранливите популации, како што се бегалците (Конвенција за статусот на бегалците, 1951 година), жените (Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените, 1979 г.), и децата (Конвенција за правата на детето, 1989 година). Од 1997 година, Соединетите Држави ги ратификуваа само овие конвенции (Glendon, 2012):

- Конвенцијата за елиминација на сите форми на расна дискриминација;

Formatted: Highlight

Commented [A28]: Имиња на документи

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

- Конвенцијата за спречување и казнување на кривичното дело геноцид;
- Конвенцијата за политичките права на жените;
- Конвенцијата за ропство од 1926 година;
- Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечко или понижувачко постапување или казнување

Formatted: Highlight

Во Европа, Америка и Африка, регионалните документи за заштита и унапредување на човековите права го прошируваат Меѓународниот закон за човекови права. На пример, африканските држави создадоа своја Повелба за човекови и народни права (1981), а муслиманските држави ја создадоа Декларацијата од Каиро за човекови права во исламот (1990). Драматичните промени во Источна Европа, Африка и Латинска Америка од 1989 година моќно покажаа пораст на побарувачката за почитување на човековите права. Популарните движења во Кина, Кореја и другите азиски нации откриваат слична посветеност на овие принципи.

Formatted: Highlight

1.7 Улогата на невладините организации

На глобално ниво, поборниците за човекови права најчесто биле граѓаните, а не владините службеници. Особено, невладините организации (НВО) одиграа кардинална улога во фокусирањето на меѓународната заедница на прашањата за човековите права. На пример, активностите на невладините организации околу Четвртата светска конференција за жените на Обединетите нации во 1995 година во Пекинг, Кина, привлекоа невидено внимание на сериозните прекршувања на човековите права на жените. Како дополна, невладините организации како што се Amnesty International, Antislavery Society, Меѓународната комисија на правници, Меѓународната работна група за домородните прашања, Human Rights Watch, Minnesota Advocates for Human Rights и Survivors International ги надгледуваат постапките на владите и ги притискаат да дејствуваат според човечките принципи на правата (Chinn, 2006).

Владините функционери кои ја разбираат рамката за човекови права, исто така, можат да извршат далекусежни промени за слобода. Многу американски претседатели како Абрахам Линколн, Френклин Рузвелт, Линдон Б. Џонсон и Џими Картер зазедоа цврсти

ставови за човековите права. Во други земји лидерите како Нелсон Мандела и Вацлев Хавел донесоа големи промени под знамето на човековите права.

Човековите права се идеја чие време е дојдено. Универзалната декларација за човекови права е повик за слобода и правда за луѓето ширум светот. Секој ден владите кои ги кршат правата на своите граѓани се оспорувани и повикани на отчет. Секојдневно човечките суштества ширум светот се мобилизираат и се соочуваат со неправдата и нечовечноста. Население ширум светот ги троши силите на угнетувањето и го приближуваат светот до постигнување на принципите изразени во Универзалната декларација за човекови права.

Напредокот во човековите права не зависи само од државите. Невладините организации биле многу влијателни во унапредувањето на свеста за важни прашања и го подготвуваат теренот за декларации и договори кои подоцна беа усвоени од Обединетите нации.

Улогата на граѓанското општество е од особена важност кога спорноста на некое прашање го спречува дејствувањето на државата. Принципите на Јогјакарта за примена на меѓународното право за човекови права во однос на сексуалната ориентација и родовиот идентитет се пример за сето тоа. Притоа, истите иако биле усвоени во ноември 2006 година од 29 експерти од само 25 земји, 29-те принципи содржани во документот -- поврзани со обврските на државата во однос на сексуалната ориентација и родовиот идентитет -- стануваат меѓународно прифатена референтна точка која била важна за сите понатамошни дискусии (Maxwell, James, 2003).

Пејзажот на меѓународното право за човекови права денес изгледа радикално поинаков од пред 60 години кога беше усвоена Универзалната декларација. Постигнат е значителен напредок од Втората светска војна во проширувањето на нормативниот досег на меѓународното право за човекови права, што воедно доведува до ширење на правото за човекови права на меѓународно ниво. Меѓутоа, во текот на последните неколку децении, вниманието се префрлува на имплементацијата и спроведувањето на нормите за човекови права, на развојот на побезбедни безбедносни мрежи и на критичко оценување на влијанието на нормите. Поголемата грижа за човековите права правата на човекот, исто така, беше придружена со поголем акцент на индивидуалната одговорност на оние кои се

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

одговорни за грубо кршење на човековите права во форма на геноцид, злосторства против човештвото, но и воени злосторства. Создавањето меѓународни кривични трибунали, вклучувајќи го и Меѓународниот кривичен суд во 1998 година, претставува тренд кон хуманизација на меѓународното право. Понатамошната јуридикација на меѓународното право за **човекови права** е пример со формирањето **на повеќе судови, проширувањето на** судските мандати да ги вклучат **човековите права** и недвосмисленото прифаќање дека сите права се оправдани. Со усвојувањето на **Факултативниот протокол кон Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права**, постои многу појасно прифаќање на принципот на неделивост според меѓународното право за човекови права. Сепак, постојаната еволуција на меѓународниот режим за човекови **те** права во голема мера зависи од недржавните актери, како што е пример за нивната улога во застапувањето и подготовката на нормативната основа за признавање на правата на малцинствата. Несомнено е дека овој пејзаж ќе претрпи драматични промени во следните 60 години.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A29]: Име на документ- не може да се смени

ГЛАВА II

МЕЃУНАРОДНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ЗАШТИТА НА МАЛЦИНСТВАТА – ПРИПАДНИЦИ НА ЗАЕДНИЦИТЕ

2 МЕЃУНАРОДНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ЗАШТИТА НА МАЛЦИНСТВАТА – ПРИПАДНИЦИ НА ЗАЕДНИЦИТЕ

2.1 Национални малцинства – поимно определување

Кога станува збор за дефинирање на националните малцинства, се увидува дека различни земји имаат различна историја во врска со создавањето на малцинските заедници на државна територија. Од западноевропските земји се гледа дека кај нив трендот со демографската различност започнува повеќе со имиграцијата, како од економски така и од политички причини, како и од историски детерминант. Дополнителен факт на наведеното е дека границите постојано се менуваат, како во минатото така и во денешни рамки, при што миграцијата со себе носи низа на различности во рамки на една држава (Akermark, 2007).

Впрочем, овие причини се истакнуваат како резултат на тоа што не постои конкретна недостатоц на дефиниција за националните малцинства во Европскиот документ раг excellence, односно Рамковната Конвенција за заштита на националните малцинства на Советот на Европа. Сепак, токму оваа флексибилност оневозможува сите групи да добијаат заштита на Европско ниво, бидејќи тоа зависи од волјата на државата.

Според Капоторти (Capotorti), специјален известувач на Подкомисијата за превенција на дискриминацијата и заштита на малцинствата, тие се дефинирани како група која по бројност е помала во однос на останатото население, која е во недоминатна положба, а чии припадници - државјани на државата – поседуваат етнички, религиозни или јазични

Formatted: Highlight

карактеристики по кои се разликуваат од остатокот на населението и покажуваат, дури и ако е само имплицитно, солидарност со цел зачувување на нивната култура, традиција, религија или јазик (Bair, 2012).

~~Меѓународната заедница како и ООН, секогаш обрнувале посебно внимание на националните малцинства. Националните малцинства отсекогаш го привлекувале вниманието на меѓународната заедница, посебно на ООН, бидејќи целта за која таа е создадена е глобален мир. Но, Од друга страна, различноста на одредени помали групи помалите групи во рамките на една држава, може да бидат главната алка за креирање на да резултира и со нестабилност и конфликт, особено неебнo во фрагментирани општества. Токму поради овие причини, Поради тоа, заштитата и остварувањето на правата на заедниците е еден од главните механизми за -се смета како едно од клучните прашања за одржување на државниот јавен ред и мир-мирот и јавниот ред во една држава, а со тоа и на регионално и на глобално ниво. Дополнително, еден од клучните принципи на меѓународната заедница е забраната за дискриминација, еднаков третман пред законот, како и овозможување на еднакви услови. Станува збор за примена на афирмативни мерки, тнр. мерки за позитивна дискриминација, преку која се креираат подобри услови за една општествена група, која била на маргините на општеството со цел нејзина интеграција. Овие мерки се од времен карактер-секогаш-се-временн, односно додека не се постигне еднаквост во однос на условите и шансите за општествената група која се таргетира.~~

Како надополна на наведеното, се посочува дека разновидноста на населението во денешниот свет се смета за предност поради тоа што се овозможува крос-фертилизација на идеи и знаење. За да се здобие со придобивките тоа општество мора да понуди адекватна заштита и слободни услови за развој на секоја заедница, без оглед на разликите кои постојат во однос на религијата, културата, јазикот и традициите (Cassese, 2007).

Во рамки на членот 6 на Рамковната конвенција, всушност се бара од државите – потписнички да го поттикнуваат духот на толеранцијата и на меѓукултурен дијалог во функција на постигнување на социјална кохезија. За остварување на целта потребно е да се вложат напори во градење на општествената интеграција посебно во полето на употребата на јазиците, образованието и културата. Право да се биде дел од општеството им припаѓа на сите кои се наоѓаат на територијата на државата, без оглед на нивните карактеристики.

Поради тоа се бара ефикасна заштита од дискриминација, од злосторства на омраза или говор на омраза за сите поединци со заштитени карактеристики.

2.1.1 Права на малцинствата – заедници

~~Во однос на правата кои претставуваат стожер на меѓународната заедница, пред сè е~~ Правата како што се универзалниот принцип на недискриминација и на еднаков третман, претставуваат столб на меѓународната заедница. Истите, јасно укажуваат на фактот дека никој не смее да биде дискриминиран кој постои дека не треба да има никакви ограничувања на правото да не се биде дискриминиран по основ на раса, боја на кожата, религија, пол, општествен статус и друга заштитена карактеристика, ниту пак предвидува негова дерогација во воена и вонредна состојба. Како пример, Комитетот за човекови права нашол повреда на член 26 од Пактот кога државата финансирала само римокатолички училишта и кога лицата кои служеле војска, а биле со друго државјанство, добиле помали пензии во споредба со државјаните (Dinstein, 2006).

Меѓународната конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација - Комитетот кој бил задолжен да ја мониторира ~~го надгледува спроведувањето имплементацијата~~ на Конвенцијата од страна на државите утврдил повреда кога државните органи ~~пропунктиле да спроведат истрага~~ спровеле истрага за одредени наводи од лица кои тврделе дека не им бил дозволен влез во дискотека само затоа што се Роми. ~~за наводи на лица дека биле дискриминирани кога не им било дозволено да влезат во дискотека поради тоа што биле Роми.~~ За ова постојат и методи за докажување односно тестирање на ситуации, со луѓе кои се за тоа обучени, со цел да се види дали навистина постои прекршување на правото на недискриминација. Од аспект на индивидуални права, Европскиот суд утврдил повреда на правото да не се биде подложен на тортура или друг понижувачки или нехуман третман во случајот Кипар против Турција (2001), поради понижувачките услови во кои живееле Грците од Кипар, а кои биле резултат на дискриминацијата со која се соочувале поради нивното етничко потекло, раса и религија.

Во насока на наведеното, може да се земат во предвид следните права на заедниците (Elazar, 2014):

- 1) *Еднаков пристап до државна и јавна служба* – вработување во државна и јавна служба, унапредување и престанок на служба, според разумни и објективни критериуми;
- 2) *Пристап до државна служба* – претставен во рамки на полициската служба во рамките на документите на ОБСЕ;
- 3) *Правото на сопствената култура* - опфаќа традицијата, вештините, знаењето како и природните ресурси кои се поврзани со историјата, религијата и традицијата на една заедница. Како дополна, според Рамковната конвенција се бара креирање на позитивни услови за одржување и развој на културата на малцинствата, како и се забранува секаква пракса на асимилација спротивно на волјата на поединецот.
- 4) **Културни права - подразбираат одржување и развој на сите аспекти на културата на заедниците, односно јазикот, литературата, религијата, како и презервација на културните и историските споменици и објекти.**
- 5) **Правото на здружување во културни здруженија и невладини организации од домашен и меѓународен карактер – како и формирање на образовни, религиски и културни институции, заштитено со Документот од Копенхаген од 1990 година.**
- 6) **Правото на употребата на јазикот – повеќеслојно право кое ја опфаќа употребата на јазикот во судски и определени управни постапки, во јавните медиуми, изучувањето на мајчиниот јазик.**
- 7) *Слободата на изразување на малцинствата преку јавните медиуми* – право кое е заштитено со Рамковната конвенција. Во таа насока, се очекува секоја од државите да обезбеди поддршка на медиумите и на квалитетните програми, вклучувајќи ги и вестите за припадниците на малцинствата. Дополнително, пожелно е тие да бидат вклучени и како членови на регулаторните тела на медиумите.
- 8) **Рамковна конвенција – ефективно учество во културниот, економскиот и социјалниот живот, за кое како услов се јавува нивна консултација при носењето на законодавни и административни мерки кои директно ги засегаат, учество при изготвување на планови и програми, изработка на студии, и слично.**

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A30]: Даден е конкретен опис на одредени права односно што опфаќаат истите

- 9) *Право на човечки контакт* – слобода на движење, прекугранично патување и употреба на средства за комуникација, кое дополнително вклучува и контакти помеѓу припадниците на малцинствата, како и контакти со лица кои потекнуваат од држави со кои припадникот на малцинството чувствува сродност. Во овој домен спаѓа и регулирање на прашања во врска со прекуграничната и меѓународната соработка во доменот на заштитата на националните малцинства.

2.2 Меѓународни и регионални механизми

Меѓународните и регионалните механизми за човековите права играат важна улога во спроведувањето на човековите права. Овие механизми биле воспоставени заради усогласување на владите со меѓународните и со регионалните договори за човековите права кои тие ги имаат ратификувано. Имено, овие договори го сочинуваат т.н. тврдо право од меѓународните човекови права, додека толкувањата на механизмите од договорот го сочинуваат т.н. меко право, кое не е директно обврзувачко за владите. Постојат два главни видови механизми за спроведување на правото (Galenkamp, 2015):

- Судови, кои дејствуваат во рамките на судските капацитети и донесуваат пресуди кои се обврзувачки за владите во традиционална смисла.
- Комитети, кои ги разгледуваат извештаите поднесени од владите во врска со нивното почитување на договорите за човековите права и во некои случаи ги разгледуваат поединечните жалби за нарушување на човековите права.

Како дополна на наведеното, во регионални и меѓународни механизми за заштита на правата на заедниците, се издвојуваат следните (Galenkamp, 2015):

- 1) Комитет на министри;
- 2) Парламентарно собрание;
- 3) Европски суд за човекови права;
- 4) Комесар за човекови права;
- 5) Европски комитет за социјални права;

Formatted: Highlight

- 6) Советодавен комитет за Рамковната конвенција за заштита на национални малцинства;
- 7) Комитет за превенирање на тортура или друг нечовечки или понижувачки третман или казнување.

Formatted: Highlight

Кога станува збор за системот на заштита кој го нуди Европската Унија, се издвојува следниот институционален капацитет:

- 1) Институции и тела на Европската Унија;
- 2) Европски правобранител;
- 3) Суд за правда на Европската Унија.

Покрај Декларацијата за правата на припадниците на националните или етничките, религиозните и јазичните малцинства, која на глобално ниво е еден од најважните документи на малцинските правата, посебни права се предвидени во низа Конвенции на ОН, како што се Меѓународната конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација, Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација на жената, како и Конвенцијата за правата на детето. Дополнително се наведуваат и одредбите кои се предвидени во Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права, како и Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права. На Европско ниво, пред се тука се правните инструменти на Советот на Европа; Конвенцијата за заштита на човековите права; Рамковната Конвенција за заштита на правата на малцинствата; Европската повелба за регионални и малцински јазици и заложбите на ОБСЕ.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Секоја специјална постапка која се однесува на спроведување на механизмите, функционира врз основа на одреден мандат, но има карактеристики заеднички за сите мандати. Нивните основни функции може да се сумираат како следење, истражување и известување. Во таа насока, според Прирачникот на Операциите на специјалните процедури на ООН, при спроведување на меѓународните механизми за заштита на малцинствата, станува збор за следните редоследно преземени чекори: анализа, советување, предупредување, застапување и активирање на конкретно прашање и/или ситуации со

човековите права. Поконкретно, овие постапки се анализираат во согласност со тематско прашање или ситуација во земјата, вклучително и преку мисии на лице место. Исто така, се поттикнува **на советување на засегнатите влади и релевантните актери** за мерките што треба да се преземат; како **и** да се обезбеди рано предупредување до органите и агенциите на ОН и меѓународната заедница, општо но и за потребата од решавање на конкретно прашање или ситуација. Во одредени аспекти **м** потребно е да се преземат **активности мерки** како што се барање итни дејствија од **страна на релевантните држави**, но **и** преку повик до државите да реагираат на конкретни наводи за кршење на човековите права, како **и** да обезбедат надомест на штета (Gurr, 2008).

Во одредени случаи, при спроведување на меѓународните и регионални механизми, постои потреба од мобилизирање на меѓународната и националната заедница да одговори на одредени прашања за човековите права, но и да поттикне на соработка меѓу државите и меѓувладините и граѓанските организации. Од особена важност низ севкупниот процес е да се поттикне на следење на препораките.

Во согласност со погоре споменатото, работните методи на специјалните процедури суштински се разликуваат од работата на договорните тела. Имено, специјалните постапки можат да истражат по сопствена волја. Нивните методи на работа вклучуваат комуникации, итни апели, посети на земјата и последователна и нормативна работа. Покрај тоа, можат да се користат и извори на информации кои што се сметаат за веродостојни и релевантни. Во тој домен, можат да се земат во предвид и информации од владите, меѓувладините организации, меѓународни и национални невладини организации, национални институции за човекови права, на академската заедница, преживеаните од наводните прекршувања на човековите права, како и други жртви и сведоци (Jackson, Preece, 2009).

При спроведување на меѓународните механизми за заштита на заедниците, од особена важност се и посетите во дадена земја, каде што има потреба, што е всушност централна карактеристика на работните методи на специјалните процедури. Сето тоа овозможува пристап до информации за кршењето на човековите права директно, но и за да се влијание врз подобрувањето на состојбата на терен. Како надополна на наведеното, овој вид на посети олеснуваат „интензивен“ дијалог со државните органи (постоечката извршна, законодавна и судска власт) како и контакти со жртви, сведоци, национални институции за

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

човекови права, меѓународни владини и невладини организации, други граѓански организации и академски кругови. Тие претставуваат можност за подигнување на свеста за конкретните проблеми што се разгледуваат. Тоа е важна фаза во мобилизирањето на различните актери на национално, регионално и меѓународно ниво. Сепак, посетите на земјата се можни само врз основа на покана или упатена од владата или побарана по иницијатива на мандатарите. Како надополна, постојат неколку размислувања (аспекти) кои може да доведат до носителот на мандатот да побара да посета во одредена земја, како што е развојот на човековите права на национално ниво (без разлика дали е позитивен или негативен). Станува збор, првично, за достапноста на веродостојни информации за кршење на човековите права кои спаѓаат во мандатот; или пак желбата да се продолжи со одреден тематски интерес. Понатаму, други фактори кои би можеле да бидат земени предвид при одредувањето кои посети да се преземат во одредено време вклучуваат: (1) размислувања за географска рамнотежа; (2) очекувано влијание од посетата и подготвеноста на националните актери да соработуваат со мандатар; (3) веројатноста за следење на сите дадени препораки; (4) неодамнешното усвојување од еден или повеќе договорните тела на релевантни заклучни согледувања; (5) претстојно испитување на ситуацијата од страна на еден или повеќе договорните тела; (6) неодамнешни или предложени посети од други носители на специјална постапка; (7) список на планирани земји за разгледување во рамките на механизмот за УПР на Советот; (8) следење на препораките и заклучоците на UPR механизам; и (9) приоритети, рефлектирани во стратегијата за ангажман на земјата на ОХЦХР (Kymlicka, 2009).

Процедурите за спроведување на меѓународните механизми на локално ниво, се реализираат на основа на добивање на соодветни и навремени информации од различни извори, но исто така можат и да се испраќаат комуникации до засегнатите влади. Овие комуникации може да се однесуваат на случаи кои се однесуваат на поединци, групи или колективи, вклучувајќи општи трендови и модели на кршење на човековите права во одредена земја или поопшто. Следствено, целта на комуникациите е „да се добие појаснување како одговор на наводите за прекршување и да се промовираат мерки, дизајнирани да ги заштитат човековите права.

Доколку станува збор за реализирање на специјални постапки, истите имаат на располагање постапка позната како писмо со наводи, особено при комуницирање на информации за некоја ситуација. Друг вид на дејствија со кои располага се итните жалби. Според тоа, одредени прекршувања можат да бидат временски чувствителни, во смисла на губење на живот, ситуации опасни по живот или непосредна или тековна штета од многу сериозна природа на жртвите што не може да се решат навремено со постапка по дописи со наводи.

2.3 Меѓународен систем

Кога станува збор за правата на заедниците во една земја, постои директна апликативност на функционирањето на меѓународниот систем во законодавно-правниот систем во државни рамки. Имено, постојните нормативни проекции во кои се обезбедува соодветна застапеност на различните етнички заедници во правосудниот сектор, наоѓаат широка основа во повеќе меѓународни акти и документи кои се однесуваат на прашањето на организацијата и функционирањето на правосудниот сектор, едукацијата на судскиот и јавно-обвинителскиот кадар. Станува збор за документи генерално се однесуваат на малцинските и јазичните права на различни етнички заедници и недискриминацијата.

Formatted: Highlight

Во контекст на наведеното, како првично важен документ се издвојува Универзалната декларација за човекови права на ООН (1948 година), а во однос на човековите права и забраната од дискриминација. Имено, во рамки на Член 2, се посочува на универзалната еднаквост во користењето и уживањето на човековите права во светот, без разлика на раса, боја, пол, јазик, религијскоја, политичко и друго убедување и други основи (Rehman, 2005).

Formatted: Highlight

Commented [A31]: Име на документ- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Како надополна, се посочува и на “Начелото на еднаквост“, кое се прикажува во рамки на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (1966), особено во членот 26 (Еднаквост). Исто така, видно се истакнува улогата и значењето на Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства, во чии рамки се предвидуваат одредби кои се однесуваат на заштитата на националните малцинства, особено етничкиот и културниот идентитет, со конкретна обврска на државата за нивна заштита, притоа водејќи сметка за специфичните услови на припадниците на националните малцинства. Како дообјаснување,

Commented [A32]: Име на документ- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A33]: Име на документ- не може да се смени

станува збор за мерки кои имаат афирмативен карактер, како концепт против дискриминацијата и постигнувањето на супстантивна еднаквост во општеството.

Постојат неколку тела кои имаат особено важно значење, влијание и функција, кога станува збор за примена и употреба на меѓународните механизми за заштита на малцинствата, односно припадници на заедниците (Rehman, 2005):

1) *Комитет за човекови права*

Комитетот за човековите права ја надгледува владината усогласеност со Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права. Овој Комитет, во своето тековно работење има два мандати: да врши надгледување на напредокот на државата во согласност со принципите на Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права преку разгледување на периодичните извештаи што ги поднесува владата; како и да ги разгледа поединечните жалби за нарушување на човековите права според Факултативниот протокол на Меѓународниот пакт за граѓанските и политичките права.

Она што е од особена важност при функционирањето на овој Комитет е учеството на граѓанското општество, преку поднесување на извештаи „во сенка“ од страна на невладините организации. Поконкретно, овие извештаи се поднесуваат преку Секретаријатот на Комитетот, кој се наоѓа во Канцеларијата на високиот комесар за човековите права во Женева, каде што, исто така, се води календар кога владите треба да дојдат пред Комитетот. Комитетот заседава трипати годишно. Во согласност со факултативниот протокол, поединци и невладини организации, исто така, може да поднесуваат жалби до Комитетот за човековите права (Weller, 2009).

2) *Комитет за економски, социјални и културни права*

Комитетот за економските, социјалните и за културните права врши надзор над усогласеноста на владата со принципите на Меѓународниот пакт за економските, социјалните и културните права. Овој Комитетот го надгледува напредокот на државата во согласност со принципите на Меѓународниот пакт за економските, социјалните и културните права преку разгледување на извештаите кои периодично—периодичните извештаи што ги поднесуваат владите. Истиот, заседава два пати годишно. Во овој случај,

Commented [A34]: Именка- не може да се смени

Formatted: Highlight

Commented [A35]: Име на документ- не може да се смени

Formatted: Highlight

Commented [A36]: Име на документ- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A37]: Институција- не може да се смени

Commented [A38]: Не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A39]: Име на документ- не може да се смени

исто така, невладините организации може да поднесуваат „извештаи во сенка“ до Комитетот за економските, социјалните и за културните права за секој аспект од усогласеноста на владата со Меѓународниот пакт за економските, социјалните и културни права.

3) Комитет за елиминација на расната дискриминација

Комитетот за елиминација на расната дискриминација е тело составено од независни експерти кои вршат надгледување на спроведувањето на Меѓународната конвенција за елиминирање на сите видови расна дискриминација од страна на државите. Тој врши надгледување на напредокот на државата во согласност со принципите на Меѓународната конвенција за елиминирање на сите видови расна дискриминација преку разгледување на периодичните извештаи што ги поднесуваат владите. Понатаму, Комитетот ги упатува своите согледувања и препораки до државата во форма на „заклучни согледувања“. Освен тоа што дава коментари за извештаите за државите, Комитетот за елиминација на расната дискриминација, исто така, ја надгледува усогласеноста на државите преку процедура за рано предупредување и разгледување на меѓудржавните и поединечните поплаки. Од особена важност да се истакне е тоа што овој Комитет работи на основа на усогласеност со Меѓународната конвенција за елиминирање на сите видови расна дискриминација. Комитетот заседава двапати годишно (Shaw, 2009).

4) Меѓународна организација на трудот (МОТ)

Меѓународната организација на трудот (МОТ), лоцирана во рамките на Организацијата на Обединетите нации, на прво место се грижи за почитувањето на човековите права од областа на трудот. Во 1989 година е усвоена Конвенцијата за домородните и за племенските народи во независните држави. Државите мора да поднесуваат периодични извештаи за нивната усогласеност со Конвенцијата до МОТ и до националните здруженија на работодавци и на работници кои понатаму имаат право да достават коментари на извештаите доставени до МОТ. ~~Националните здруженија на~~

Commented [A40]: Не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A41]: сврзници

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A42]: Име на договор- не може да се смени

Formatted: Highlight

Commented [A43]: Име на тело- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

~~работодавци и здруженијата на работници може да поднесат коментари на извештаите доставени до МОТ. Дополнително, експертскиот комитет на МОТ ги разгледува оценува извештаите и може да се обрати иенрати „директно барање“ до владите за дополнителни информации односно податоци. Експертскиот комитет ги објавува Оевие „согледувања“ експертскиот комитет ги објавува во вид на извештај, и истиот понатаму ќеј неџа се презентира на Меѓународната конференција за трудот. Врз основа на овој извештај, Комитетот на конференцијата за примена на стандарди може да одлучи подетално да анализира одредени поединечни случаи и да ги објави заклучоците. Иџе така, здружението на работници или здружението на работодавци Ова здружение има право да може да поднесе претставка до МОТ во џејакаде што еенаведуваукажува дека некоја држава-членка не дејствувала во согласност со Конвенцијата и држава-членка може да врати жалба кон друга држава-членка.~~

5) Комитет за правата на детето

Комитетот за правата на детето ја надгледува владината усогласеност со Конвенцијата за правата на детето. Овој Комитет врши надгледување на напредокот на државата во согласност со принципите на Конвенцијата за правата на детето преку разгледување на периодичните извештаи што ги поднесуваат владите.

Commented [A44]: Име на тело, не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

6) Меѓународен пакт за граѓански и политички права

Formatted: Highlight

Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, заштитува широк опсег на права, од кои многу се слични на правата што често се нарекуваат „граѓански права“ или „граѓански слободи“ во домашното право. Меѓународниот пакт е единствениот глобален договор што вклучува одредба која конкретно се однесува на правата на малцинствата (европски механизми кои се занимаваат со малцинствата), а се однесуваат на етнички, верски или јазични малцинства. Важно е на овие лица на припадност на таквите малцинства, да не им се ускрати правото во заедница со други членови на нивната група, односно да

Commented [A45]: Име на документ, не може да се смени

Formatted: Highlight

уживаат во сопствената култура, да ја исповедаат и практикуваат сопствената религија, или пак да го користат својот јазик (Shaw, 2009).

Според политиката на функционирање на Комитетот, се забележува дека од државите може да се бара да усвојат „позитивни мерки на заштита на правата од прекршување, а притоа не само од владата туку и од други лица. Комитетот за човекови права широко го толкува написот за да ги вклучи сите оние кои се во јурисдикција на државата, вклучувајќи ги работниците мигранти и посетители. Комитетот, исто така, сугерира дека државата можеби ќе треба да обезбеди ефективно учество на членовите на малцинските заедници во одлуките што ги засегаат, со цел да се гарантира целосно уживање на правото на култура. Дополнително, голем број други права во овој Комитет, може да бидат особено релевантни за малцинствата, заедно со општите заштити што се однесуваат на сите поединци.

Членот 1 јасно кажува дека сите народи имаат право на самоопределување односно право на определување на сопствениот политички статус и слободно да го обезбедуваат нивниот социјален, економски и културен развој. го утврдува правото на „сите народи“ на самоопределување, кое го вклучува и правото да го утврдат нивниот политички статус и слободно да ги извршуваат своите економски, социјални и културни развојни капацитети. Народите можат слободно да располагаат со своето природно богатство и ресурси. Сепак, според Комитетот за човекови права, ова право не им припаѓа на малцинствата само по себе, иако разликата меѓу „народи“ и „малцинства“ можеби е тешко да се распознава.

Членот 2 гарантира дека правата заштитени со Пактот важат за сите поединци, без оглед на нивната разлика од кој било вид, како што се **раса, боја, пол, јазик, религија, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, имот, раѓање или друг статус**. Ова право важи за сите поединци на територијата или под јурисдикција на една држава.

Членот 3 предвидува еднакво уживање на сите права за мажите и жените.

Членот 12 гарантира слобода на движење и избор на место на живеење **и избор на живеалиште** за секој што е законски во рамките на територијата на една држава, како и правото да се напушти која било земја и да се влезе во сопствената земја.

Членот 17 заштитува од мешање во приватноста на една личност, семејството, домот или кореспонденција, како и против напади на честа и угледот.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Членот 18 е суштински за малцинствата и ја штити слободата на мислата, совеста и религијата.

Малцинствата можат да ја манифестираат својата религија јавно или приватно преку богослужба, чествување, пракса, и настава, и родителите се слободни да се осигураат дека религиозното и моралното образование на нивните деца се усогласени со нивните сопствени убедувања.

Членот 19 ја штити слободата на мислење и изразување. Ова е основно за способноста на малцинствата да комуницираат на својот јазик и вклучува слобода да се бараат, примаат и пренесуваат информации и идеи од секаков вид, без оглед на границите, било усно, писмено, во вид форма на уметност или преку кој било друг медиум. Како и за многу други права, слободата на изразување може да биде легитимно ограничена со закон, но само кога таквите ограничувања се неопходни—многу важни за заштита на правата на другите или за заштита на националната безбедност, јавниот ред, јавно здравје, или јавниот морал.

Членот 20 бара од владите да го забранат со закон секое застапување на национална, расна или верска омраза што претставува поттикнување на дискриминација, непријателство или насилство.

Членот 22 ја гарантира слободата на здружување. Додека најголем дел од неговите одредби се однесуваат на трговијата на синдикати, овој член исто така го штити правото да се формираат и учествуваат во образованието на малцинствата, културни, политички и други организации.

Членот 25 ги утврдува правата и можностите на граѓаните да учествуваат во спроведувањето на јавни работи, да гласаат и да бидат избрани и да имаат пристап до јавните служби.

Членот 26 е општа клаузула за недискриминација која гарантира еднаквост пред законот и еднаква заштита за сите. Ова право не ја спречува државата да прави разумни разлики меѓу категориите на луѓе, како што е потребата да се зборува официјалниот јазик под одредени околности, но забранува секаква неразумна разлика врз основа на нечиј статус како член на малцинска група.

Commented [A46]: Дава опис на членот односно што конкретно опфаќа истиот

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

ГЛАВА III

СОСТОЈБА НА ЗАЕДНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

3 СОСТОЈБА НА ЗАЕДНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Република Северна Македонија, држава кои ја сочинуваат повеќе заедници, ефикасното функционирање на државните институции зависи од сеопфатна интеграција заедниците во јавните служби, и воопшто во јавниот живот, познат како принцип на еднаквост или соодветна и правична застапеност. Притоа, за да се оствари оваа определба,

покрај нормативната рамка, потребни се и други предуслови кои државата треба да ги обезбеди.

Со последниот актуелен попис (реализиран во 2021 година, со официјални податоци и резултати во март, 2022 година), во Република Северна Македонија, **вкупното население што живее во земјава е 1.836.713 граѓани, од кои најмногу - 58,4% се Македонци, а 24,3% се Албанци.** Доколку се направи споредбено со пописот реализиран во 2002 година, **ее** евидентир~~о~~**е** намалување и кај македонците и кај албанците, односно кај македонците за над 200.000 и кај албанците за околу 60.000. Што се однесува до останатите етнички заедници, се забележува намалување на бројот на попишани граѓани и во останатите етнички заедници, запишани во Уставот. Имено, според најновите податоци, 3,8% се изјасниле како Турци, 2,5% Роми, Срби 1,3%, Бошњаци 0,8% и Власи 0,4%. **Од етничките заедници кои не се впишани во македонскиот Устав, најбројни се Торбешите 4.174, а како Бугари се декларирале вкупно 3504 лица, или 0,19%.**

Сепак, главниот пропуст кој е отсликан во јавноста и коментиран од низа експерти е фактот што на последниот попис од 2021 година, не се попишани, административно, околу 132.000 луѓе или 7,2%. Поконкретно, за нив не се знае етничката припадност.

Сеганната ~~Д~~домашната правна регулатива **како** и меѓународно ратификуваните документи, ~~даваат-се~~ добра основа за ~~релевантна промоција~~**промовирање** на овој принцип. Дополнително, уставните гаранции на овој принцип се имплементирани во законите кои се однесуваат на ова прашање, со кои подетално се објаснува постапката и начинот на остварувањето на ова право на етничките заедници, притоа промовирајќи ги основните начела на Повелбата на фундаменталните права на Европската Унија (2000/С 364/01) и другите релевантни меѓународни акти, кои се однесуваат на правото на образование, слобода на избирање на занимање и право на работа (член 14), антидискриминација (член 21), како и гаранциите за културна, религиозна и јазична разноличност (член 22 од Повелбата). Како противтежа на оваа проблематика, дефинирана како позитивна дискриминација, со цел промоција на интегративниот процес на немнозинските заедници во јавните и државни служби, се поставуваат некои аспекти од **Законот за спречување и заштита од дискриминација**, кој воспоставува нови определби и нова структурна поставеност на институцијата за имплементација на овој закон. ~~Моделот на индивидуална~~

Formatted: Highlight

Commented [A47]: Официјални статистички податоци- не може да се смени

Formatted: Highlight

Commented [A48]: Официјални податоци, не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A49]: Не може да се смени

правда многу често претставува неефективен инструмент за докажување на Структурната и институционална дискриминација не можат да се докажат преку моделот на индивидуална правда зашто истиот често се покажал како неефективен инструмент. Поради тоа, доколку се констатира постоење на системска повреда на права, се применува правниот институт Од тие причини, при констатација за постоење на системска повреда на права, се користи правниот институт actio popularis, кој е воспоставен така да и истиот претставува ефективен механизам за заштита во ваквите случаи. Суштината на actio popularis е втемелената акција на другиот за заштита на преостанатите, со цел заштита на нивните права односно заштита на принципот на еднаквост.

Во контекст на наведеното, начинот на кој што се формулираат правните инструменти е таков да се истакне она што не е дозволено односно е забрането правните инструменти се формулираат на начин што го истакнуваат она што е забрането, односно Забраната како форма која служи како основа за обезбедување на идеалот за еднаквоста, кој всушност е цел на оваа забрана. Како дополна, според Коментарот на Протоколот број 12 кон Европската конвенција за човековите права и основните слободи (ЕКЧП), се наведува дека: „принципите на забрана на дискриминацијата и еднаквоста се блиско испреплетени. Од особена важност е Република Северна Македонија, редовно да промовира рамка на документи, во чија содржина ќе се тежнее кон унапредувањето на состојбите и имплементацијата на европските стандарди кои се однесуваат на прашањето на етничката застапеност во правосудниот сектор во Република Северна Македонија, притоа имајќи го предвид етничкиот контекст односно реалност.

3.1 Аспекти на правична застапеност на различните заедници во Република Северна Македонија

Во Република Северна Македонија, во рамки на мултиетничкото општество, од суштинска важност е правична застапеност на сите етнички заедници. Земјата, овој принцип го фати негува уште од самото осамостојување, особено имајќи ја предвид хетерогената етничка структура на државата, при што истата, покрај мнозинската заедница (македонската), ја сочинуваат поголеми (албанската) и помали заедници кои покажуваат

склоност кон учество во практикувањето на јавните работи, како што се учеството на избори и во органите на државната власт, вклучувајќи го и правосудниот сектор.

~~Овој~~ Истиот принцип може да се нарече и концепт на еднаквост, каде што во приоритет се поставуваат правата на човекот, еднаква вредност, достоинство, но пред се, принципи и права засновани на постоечките меѓународни и регионални инструменти за правата на човекот, притоа правејќи дигресија помеѓу формалната еднаквост односно законската која е исполнета доколку таа е предвидена во Законот, и материјалната еднаквост, под која подразбираат пошироко толкување по поимот еднаквост т.е спроведување на правната еднаквост во секојдневниот живот.

Она што е од особена важност да се спомене е дека примената на законите, политиките и практиката насочена кон етничките заедници не треба да биде дискриминирачка. Имено, тргнувајќи од постојаните барања на различните етнички заедници кои не се мнозинство, а врз основа на разните меѓународни акти и документи, но и домашни постоечки, Република Северна Македонија амбициозно пристапи кон унапредување на овој процес, иако со одредени потешкотии во дадена временска рамка. Во овој контекст, особено се истакнува донесувањето на Охридскиот рамковен договор, кој создава нови насоки за понатамошно функционирање на мултиетничкото општество. Имено, преку овој Договор, се вградуваат соодветни правни норми, во однос на етничките права, а она што е важно, истите треба да ги задоволат потребите на заинтересираните страни. ~~Преку~~ ~~Овој~~ ДДоговор, ~~ее~~ ~~го~~ истакнува ~~дека~~ мултиетничкиот карактер на македонското општество и истиот мора да се сочува ~~и да најде свој одраз во јавниот живот~~. Сето тоа е посочено во рамки на точка 4 од Основните принципи на Охридскиот Рамковен Договор – Неискриминација и правична застапност. Дополнително, истото е обработено и во рамки на Анекс А – Уставни амандмани, понатаму усвоени и од страна на Собранието на Република Македонија и Анексот Ц од Договорот, кој се однесува на имплементацијата.

Имплементацијата на Охридскиот рамковен договор не е изолирана фаза, станува збор за постојан мониторинг на Европската Комисија и останатите меѓународни организации, кои врз основа на извештаи ја анализираат состојбата со меѓуетничките односи. Суштината на оваа договорна рамка е истата редовно и во континуитет да се

преточува во законодавно-правна легислатива, со цел да може релевантно да се опфатат сите етнички заедници и нивните реални потреби.

Дополнително, документ кој влијае на правичната застапеност на заедниците и подобрување на истата е донесениот документ од страна на Владата во 2003, односно Програмата за подобрување на правичната застапеност на заедниците во јавните сектор и јавните претпријатија, на основа на што е изготвена и Стратегијата за правична застапеност на лицата коишто припаѓаат на немнозинските заедници во Република Македонија, усвоена во 2007 година. Поконкретно, „Стратегијата за правична застапеност на лицата коишто припаѓаат на немнозинските заедници во Република Македонија (2007)“, содржи мерки и активности кои имаат цел да ја подобрат правичната застапеност на сите етнички заедници во Македонија. На овој начин, всушност, се придонесува, зголемената бројка на немнозинските заедници во јавната администрација, да придонесе за зајакнување на мултиетничкото општество и користење на неговиот потенцијал, а сепак на начин кој ќе понуди подобри услуги за сите граѓани. Она што е особено важно, е а притоа истакнато во рамки на овој Документ е дека се споменува и функцијата на Народниот правобранител, во врска со заштитата на принципот на недискриминација и правична застапеност. Следствено, доколку етапува зборсе работи за одредени злоупотреби, Народниот правобранител е во состојба да поведе постапка, како и да даде мислење или препораки, но да поведе дисциплински мерки и соодветно барање до Јавниот обвинител за покренување на постапка. Дополнително, Стратегијата, им обезбедува легитимитет на невладините организации да започнат процедура пред Народниот правобранител во случај на дискриминација во државните и јавните тела.

Во врска со дополнителни документи кои ги уважуваат правата на заедниците во Република Северна Македонија е всушност постоечкиот Стратешки план 2018- 2020 кој се однесува на спроведувањето на Рамковниот договор, а донесен од страна на Владата на Република Северна Македонија.

3.2 Охридски Рамковен Договор – популарност на политика

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A50]: Не може да се смени

Република Северна Македонија е мултиетничко општество, декларирано како такво со донесување на сеуште актуелната политика, Рамковен договор. Важно е да се посочи, всушност, која е целта на едно мултиетничко општество и неговата суштина. Пред се, станува збор за **развивање** на граѓанска демократија, со доминантна положба на суверениот граѓанин, а етничките разлики да се лоцираат во сферата на културата, образованието и цивилното општество.

Македонското општество, декларирано како мултиетничко, поради постоење на различни етникуми во меѓусебен соживот, тежнее кон постоење на политички систем кој со своите институции и процедури на донесување на политички одлуки потребно е да овозможи изразување и остварување на колективната изразена волја на две или повеќе етнички заедници, организирани како политички субјекти, и при тоа заемно ги штити од преовладување на едната од нив.

Според наведеното, се посочува дека уставот на Северна Македонија го гарантира правото на слободно изразување и национална припадност (Член 8, алинеја 2). Според пописот од 2021 година во земјата, врз основа на изјаснувањето според националната припадност постои меѓуетничка структура со доминантност на македонската нација (етничка заедница) и една најбројна заедница која што не е мнозинство (албанска националност), останатите заедници кои не се мнозинство во државата се застапени во помал број.¹ Врз основа на овие податоци, меѓуетничкиот однос во македонското мултиетничко општество, во најголем домен се одвива преку македонско – албанските односи.

Рамковниот договор како политика е донесен со цел да се спречи вооружен конфликт во Македонија.

Во Македонија, во далечната 2001 година, не постои директна перцепција помеѓу населението дека во даден момент би можело да дојде до појава на етнички проблеми.

¹Од вкупно население од 2022547, Македонци се 1297981, Албанци 509083, 77959 Турци, 53879 Роми, 9695 Власи, 35939 Срби, 17018 Бошњаци, 20993 Останато

Табела бр. 1: "Ризик од Етнички Конфликт"

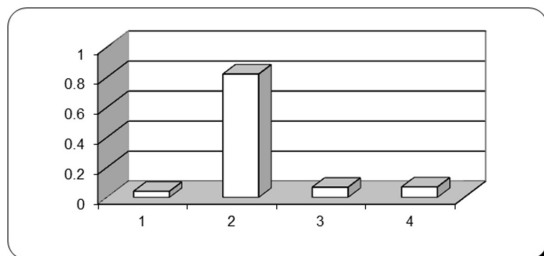
%	Македонци	Албанци	Други
Корупција	50.5	42.7	37.9
Ниски плати	64	47.1	71.9
Нестабилност	38.6	23.1	38.8
Етнички проблеми	35.9	28	46.6
Невработеност	79.2	50.7	76.7
Криминал	45.8	33.3	33
Загадување	20.1	8	14.6
Здравство	20	16	18.4
Ризик од инфлација	19.3	15.6	28.2
Сиромаштија	64.6	43.6	72.8
Образование	15.7	32.9	17.5
Високи цени	50.1	45.8	72.8

Извор: "Ризик од Етнички Конфликт" во "Извештај за навремено предупредување" Скопје: УНДП, октомври 2000, стр. 14

Според наведеното, 28 % од испитаните Албанци се загрижени за етничките проблеми, во споредба со 38,6 отсто од Македонците; во однос пак, на останатите малцинства, тие не веруваат во реални можности за ескалација (во 2001). Следствено, постои неверување во можноста за загрозен опстанок на земјата, поконкретно 60,4 % од Македонците сметаат дека е невинистината оценката дека е загрозен опстанокот на државата, 62,2% од Албанците и 67% од другите малцинства (УНДП, 2000: 14).

Интересна за анализа е перцепцијата на населението во врска со прашањето: "Дали се согласувате со изјавата: Малцинствата во Македонија не прават ништо друго освен проблеми?" Добиени се следните одговори:

Графикон бр. 1: "Дали се согласувате со изјавата: Малцинствата во Македонија не прават ништо друго освен проблеми?"

Спроведено истражување од Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, Скопје, 2001 година

Табела бр. 2: "Дали се согласувате со изјавата: Малцинствата во Македонија не прават ништо друго освен проблеми?"

Да, сите малцинства	4.07%
Да, само Албанците	82.14%
Не	6.81%
Не знам	6.98%

Извор: спроведено истражување од Институт за социолошки и политичко-правни истражувања, Скопје, 2001 година

Преку добиените податоци од ова истражување, може да се увиди одредена перцепција на населението, во врска со разбирањето на малцинствата и нивната позиција, како и поврзување на тој став со реалната ситуација и идни перспективи.

По поминување на одреден период од донесувањето на Рамковниот договор, кој директно се однесува на правата на **заедниците кои не се мнозинство во земјата**, се увидува популарноста на овој договор, во согласност со добиени насоки од спроведено истражување. Имено, според **Институтот за социолошки политичко - правни истражувања** во 2005 година, на прашањето "Каков е Вашиот однос кон Рамковниот договор?" добиени се следните резултати:

Formatted: Highlight

Commented [A51]: Име на институција

Formatted: Highlight

Табела бр. 3: "Каков е Вашиот однос кон Рамковниот договор?"

	ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ							Вк.
	Македонец	Албанец	Турчин	Ром	Србин	Влав	Друго	
И порано и сега ми е прифатлив	8.10 %	61.10%	13.60%	18.50%	12.90 %	7.10%	12.50 %	21.40 %
Порано не ми беше прифатлив, а сега ми е прифатлив	5.20 %	8.00%	9.10%		6.50 %	21.40%		6.10 %
Порано го прифаќав, а сега не го прифаќам	8.70 %	6.30%	22.70%	7.40%	3.20 %	14.30%	12.50 %	8.60 %
И порано и сега не ми е прифатлив	51.80 %	10.10%	29.50%	33.30%	48.40 %	35.70%	12.50 %	40.00 %
Немам став	26.20 %	14.60%	25.00%	40.70%	29.00 %	21.40%	62.50 %	24.00 %
Вкупно	100.00 %	100.00 %	100.00%	100.00 %	100.00 %	100.00%	100.00 %	100.00 %

Извор: Институт за социолошки и политико-правни истражувања, спроведено истражување во 2005 година

Според ова истражување 40% од испитаниците од различна етничка припадност сметаат дека ОРД не бил при неговото донесување ниту пак во тековниот период е прифатлив за нив. Истиот е прифатлив само за вкупно 27.5% од испитаниците. Според

наведеното, популаризацијата на Охридскиот Рамковен договор останува во континуитет непроменета бидејќи македонската етничка заедница, во најголема мера смета дека нешто и е одземено, додека пак албанската етничка заедница и останатите заедници, сметаат дека не им се дадени доволно права и поволности.

На основа на наведеното, се извлекуваат заклучоци кои што се однесуваат на постоење на недоволна информираност на јавноста за суштината на Охридскиот рамковен договор, односно недоволно алутирање на важноста, суштината на истиот, како и засегнатоста на сите етникуми од донесувањето на истиот.

Како дополна, интересно за анализа е тоа што, во континуитет се забележува, на некој начин, игнорирање на проблемот со меѓуетничките односи во Северна Македонија. Според тоа, неколку години по донесување на Рамковниот договор како клучна политика, во март, 2005 година, во рамки на "Извештајот за Рано Предупредување" на УНДП се поставува анализа за навидум игнорирање на проблемот со меѓуетничките односи во Македонија, со тоа што само 1.2% од граѓаните на Македонија сметаат дека меѓуетничките односи се најбитни во државата (УНДП, 2005).

Од особена важност е да се посочи дека Република Северна Македонија е потребно да постави стратегија во доменот на меѓуетничките односи, но насочена за одредени сегменти во општеството. Во овој контекст, особено се говори за поставување на нови вредности во домен на промовирање на мултиетничка толеранција и кохабитација. Сето ова е особено важно бидејќи токму квалитетот на меѓуетничките односи го одредува нивото на социјална кохезија во мултиетничките општества. Кога етничките групи избегнуваат да живеат еден со друг и наместо тоа живеат одвоено, тогаш не постои гаранција за стабилност на државата. Одржливоста на мултиетничките општества зависи од нивото на социјална интеракција помеѓу етничките групи – колку повеќе интеракција и помалку сегрегација, толку постабилно ќе биде општеството. Во спротивно, постои можност од страдање предизвикано од последиците на меѓуетничкиот конфликт.

Во рамки на Рамковниот договор, се предвидуваат и афирмативни мерки, се во насока да се постигне потполна ефективна еднаквост. Овие мерки се носат во насока на **заштита на маргинализираните групи**, како и со цел да се елиминираат или да се намалат фактичките нееднаквости, ако разликувањето е оправдано и пропорционално на целта. Токму овој пристап обезбедува природен развој и ефективно постигнување на правото на

Commented [A52]: Се опишува мерката- не може да се смени

Formatted: Highlight

еднакви можности во споредба со други лица, групи на лица или заедници. Како надополна, примери за вакви мерки се правичната застапеност на сите етнички заедници во државната и јавната администрација, редовните квоти, но и стимулативните мерки за вработување на лица со попреченост или лица во определени возрасни групи (млади, постари лица и слично). При дискусијата за постоење на афирмативни мерки и аспекти на овој Договор, се посочува дека со цел целосна ефикасност на истите, потребно е да бидат јасно дефинирани, временски ограничени и целно насочени, кои се користат за предизвикување на предрасудите против лицата кои во принцип би биле дискриминирани со цел да се отстранат постојните нееднаквости и да се изврши превенција од идните.

3.3 Постоечка состојба и идни перспективи

За да се обезбеди заштита и еднаков третман на мнозинските заедници, Северна Македонија ја има ратификувано **КЕРД, и Рамковната конвенција на Советот на Европа за националните малцинства**. Во преамбулата на Уставот, по донесувањето на Амандманот XXXIV, детално и севкупно се наведени шест заедници, имено Албанците, Турците, Власите, Србите, Ромите, Бошњациите, а со надополна се упатува на „други“. Според останатите амандмани на Уставот, во член 7 е предвидено дека покрај **македонскиот јазик**, службен јазик е и јазикот на кој зборуваат над 20% од населението, и може, меѓу другото, да се користи во органите на Северна Македонија, согласно на закон. Соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и другите јавни институции на сите нивоа и во други области од јавниот живот, претставува темелна вредност на уставниот поредок во земјата (член 8 од Уставот).

Според член 78 од Уставот, во **Собранието** се основа Комитет за односи меѓу заедниците (различно од работните тела на Собранието), составен од 19 члена од редот на пратениците, **од кои** по 7 члена од редот на пратениците Македонци и Албанци, и по еден член од пратениците Турци, Власи, Роми, Срби Бошњаци, кои ги избира Собранието. Комитетот ~~ги разгледува~~ **задолжен да ги разгледа** прашањата од меѓунационалните односи и дава мислење и предлози за нивно решавање.

Formatted: Highlight

Commented [A53]: Име на конвенција- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Овој пристап на функционирање е во согласност со препораките дадени со ОБСЕ, од аспект на посебни начини за застапеност и учество на немнозинските заедници во избраните собранија. Основана е и **интерпартиска парламентарна група** за правата на Ромите. **Во дебатите за закони кои директно ги засегаат културата, употребата на јазиците, образованието, личните документи и употребата на симболите, Собранието одлучува со мнозинство гласови од присутните пратеници, при што мора да има мнозинство гласови од присутните пратеници кои припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство (член 69).** Со цел транспарентност, во извештајот на Европската комисија, се истакнува дека „етничката застапеност на пратениците во голема мера го отсликува етничкиот состав на населението (ОБСЕ, 2019).

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A54]: Тука дава опис на конкретни закони и на кој начин одлучува Собранието- не може да се смени

Formatted: Highlight

ГЛАВА IV

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА НА ПОЛИТИКАТА НА ПРАВАТА НА ЗАЕДНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

4 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА НА ПОЛИТИКАТА НА ПРАВАТА НА ЗАЕДНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

4.1 Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор

Секретаријатот за спроведување на рамковниот договор на Владата на Република Северна Македонија ~~има задача~~ **задолжен** да го спроведе целосно Охридскиот рамковен договор и да обезбеди административна и стручна поддршка на заменик претседателот на Владата на Република Северна Македонија **задолжен за спроведување на рамковниот договор**.

Во контекст на наведеното, највисоки и долгорочни приоритети на Секретаријатот се (Академија, 2012):

- Да ги спроведе стратешките и другите одлуки усвоени од Владата што целат кон понатамошна стабилизација на мултиетничкиот карактер на Република Македонија;
- Да ги координира напорите внатре во министерствата и другите јавни тела;
- Да развива понатамошни стратешки пристапи за целите на Охридскиот рамковен договор;
- Да создаде подобро разбирање за Охридските принципи и за бенефициите што произлегуваат за секој индивидуално и за општеството воопшто и да се изгради совест, и прифаќање на акциите што Владата ги презема за следење на општата политика;
- Да се обезбеди Владата и јавноста со потребниот материјал и информации поврзани со процесот на спроведување, посебно со Националниот План за Вработување за Правичната Застапеност и со годишниот Извештај за Правичната застапеност во Јавниот Сектор.

Како надополна на наведеното, Секретаријатот дава поддршка на Владата во реализацијата на стратешкиот приоритет поврзан со обврските кои произлегуваат од Рамковниот договор, а особено за обезбедување на правичната и соодветната застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и другите јавни институции. Исто така, Секретаријатот го следи процесот на децентрализација преку

Formatted: Highlight

Commented [A55]: Име на институција и нејзина надлежност- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A56]: Опишана е конкретна активност- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Акциониот план за децентрализација и реформа во јавната администрација и во другите области кој посредно или непосредно се поврзани со спроведувањето на Рамковниот договор. Секретаријатот е задолжен за изготвување на Акционен план за подготвување на проекти од Рамковниот договор и координација на неговото спроведување и понатамошно следење. Во описот на преземени активности, Секретаријатот дава поддршка на работните тела вклучени во процесот на реализација на обврските кои произлегуваат од спроведувањето на Рамковниот договор. Дополнително, работи на обезбедувањето на потребните човечки ресурси за реализирање на процесот на спроведувањето на Рамковниот договор (КОМСПИ, 2014).

4.2 Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците

Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците ги врши работите што се однесуваат на (Влада на Република Северна Македонија, 2023):

- функционирање на политичкиот систем;
- обезбедување и координација на поддршка на Владата во реализација на стратешкиот приоритет поврзан со обврските кои произлегуваат од Рамковниот договор;
- обезбедување и реализација на финансиски средства потребни за успешно одвивање на процесот на реализација на обврските кои произлегуваат од Рамковниот договор во рамките на Буџетот на Република Северна Македонија и од донаторите;
- обезбедување на координација и усогласување на работата на органите на државната управа за спроведување на Рамковниот договор;
- унапредување и заштита на правата на припадниците на заедниците како група на државјани на Република Северна Македонија, а која традиционално живеат на територијата на Република Северна Македонија, при што нејзините припадници имаат различни етнички, јазични, културни, религиозни или други особености и ги води желбата за заштита и негување на тие особености;
- следење на спроведувањето на правото на употреба на јазиците и писмата на заедниците;

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A57]: Име на институција- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

- гарантирање на заштитата на етничкиот, културниот, јазичниот и верскиот идентитет на заедниците;
- меѓународна соработка за прашања кои се однесуваат на политичкиот живот и односите меѓу заедниците;
- други прашања што се однесуваат на политичкиот живот и односите меѓу заедниците;
- соработување и усогласување на податоците од евиденцијата во своја надлежност со Државниот завод за статистика;
- соработување и вршење на стручни работи за потребите на органите на државната и локалната власт, во дипломатски и конзуларни претставништва на Република Северна Македонија и во другите државни органи основани согласно со Уставот и со закон и во институциите кои вршат дејности од областа на образованието, науката, здравството, културата, трудот, социјалната заштита и заштитата на детето, спортот како и во други дејности од јавен интерес утврден со закон, а организирани како агенции, фондови, јавни установи и јавни претпријатија основани од Република Северна Македонија или од општините, од градот Скопје, како и од општините во градот Скопје;
- следење на состојбата во односите помеѓу заедниците во Република Северна Македонија на национално ниво, по региони и во единиците на локалната самоуправа и изготвување извештаи и препораки до Владата на Република Северна Македонија, како и до Комитетот за односи меѓу заедниците;
- давање на поддршка на институциите во остварувањето на обврските;
- промовирање и преземање на мерки за унапредување на употребата на јазикот кој го зборуваат најмалку 20% од граѓаните на Република Северна Македонија;
- подготвување на стручно-аналитички материјали од своја надлежност за потребите на Владата на Република Северна Македонија;
- давање на стручни мислења по материјалите кои се во функција на спроведување и унапредување на употребата на јазикот кој го зборуваат најмалку 20% од граѓаните на Република Северна Македонија;

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

- давање на поддршка на Владата во обезбедување на правичната и соодветната застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во органите на државната управа;
- давање на поддршка во подготвувањето на методологија за донесување на акциони планови на Владата во областа на правичната застапеност при вработувањето;
- давање на поддршка во координација на активностите со органите на државната управа и со донаторите и врши и други работи утврдени со закон.

Commented [A58]: Даден е конкретен опис на активности- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците има обврска да го одржува функционирањето на политичкиот систем и да ја координира поддршката на Владата во реализацијата на стратешките приоритети поврзани со обврските што произлегуваат од Охридскиот рамковен договор. На 17 март 2019 година, со две третини од гласовите, односно 80 гласови ЗА, Собранието одобри два закони со кои се трансформираше Секретаријатот за спроведување на Охридскиот договор во Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците. Ова министерство исто така, е задолжено односно овластено да ги обезбеди потребните финансиски средства за успешна имплементација на обврските кои произлегуваат од Рамковниот договор во рамките на Буџетот на Република Северна Македонија и од донатори. Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците има овластување да обезбедува и спроведува финансиски средства потребни за успешен развој на процесот на спроведување на обврските што произлегуваат од Рамковниот договор во рамките на Буџетот на Република Северна Македонија и од донатори.

Formatted: Highlight

4.3 Агенција за остварување на правата на заедниците

Културната различност во Република Северна Македонија е вградена во фундаменталните одредби за државноста, и нејзината заштита и промоција, е поддржана од процесот за интеграција во Европската унија и во НАТО. Заштитата и промоцијата на правата на различните етнички заедници се загарантирани со Уставот и законите на

Commented [A59]: Име на институција- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Република Северна Македонија. ~~Уште од самото осамостојување на државата, Сенак,~~ интеграцијата на помалите етнички заедници во економската, политичката и социјалната сфера на државата се покажа како специфичен предизвик ~~унште од осамостојување на државата, односно повеќе од две декади.~~ И покрај тоа што Република Северна Македонија има наследено релативно широка рамка во однос на почитувањето на правата на етничките заедници од Југославија, некои предизвици сè уште опстојуваат. Тие главно се однесуваат на економската и политичката вклученост на овие заедници.

Според низа на истражувања, покрај реформите кои произлегуваат од Охридскиот рамковен договор, како и последователно преземените законски основи, сепак унапредувањето на вклученоста на помалите етнички заедници се развива со потешкотии и не ги исполнува во целост амбициозните очекувања на Охридскиот Рамковен Договор. Покрај фактот што реформите произлезени од Охридскиот рамковен договор предвидуваат подобра интеграција на етничките заедници на локално ниво, петнаесетгодишното имплементирање упатува на заклучокот дека унапредувањето на вклученоста на помалите етнички заедници е дискутабилно (Делуваме.Локално.Заедно, 2016).

Во контекст на наведеното, делува **Агенцијата за остварување на правата на заедниците**. **Основна цел на Агенцијата за остварување на правата на заедниците е да овозможи поголема интеграција на припадниците на заедниците, како рамноправни граѓани на земјата, во сите сфери на општествениот живот, но со зачувување на нивните етнички и културни особености. Агенцијата за остварување на правата на заедниците врши надзор на спроведувањето на законите со кои се уредуваат правата на припадниците на заедниците кои се помалку од 20% од населението на Република Македонија.**

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A60]: Даден е конкретен опис на задачите на Агенцијата - не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Како дополна, **Агенцијата својата работа ја усогласува со работата на Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор, Управата за развој и унапредување на образованието на јазиците на припадниците на заедниците (орган во состав на Министерството за образование и наука) и Управа за афирмирање и унапредување на културата на припадниците на заедниците во Република Македонија (орган во состав на Министерството за култура).**

Агенцијата ~~го следи извршувањето и спроведувањето~~ **ја следи имплементацијата** на активностите поврзани со положбата, правата, обврските и развојните можности на

припадниците на заедниците. Исто така, Агенцијата соработува со невладини и други организации кои се занимаваат со правата на припадниците на заедниците, како и со општините и со свои мислења и предлози учествува во решавањето на прашањата поврзани со остварувањето на правата на припадниците на заедниците. Правата кои ги регулира Агенцијата за остварување на правата на заедниците се следните (Академик, 2012):

- право на образование на мајчин јазик;
- право на заштита на културниот идентитет;
- право на формирање на здруженија;
- право на вработување итн.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

4.4 Комисии за односи помеѓу заедниците

Formatted: Highlight

Комисиите за односи меѓу заедниците (КОМЗ) ~~е директен производ на се формираа~~ како резултат Охридскиот рамковен договор, односно уставните промени што настанаа со неговото потпишување. Со ~~него е ставеној договор, беше ставен~~ крај на вооружениот конфликт во Република Северна Македонија и се постави рамка со која ќе се регулираат оние прашања што ги засегаат граѓаните што според својата етничка припадност живеат како малцинство. Овие Комисии претставуваат единствена институционална рамка за дијалог меѓу заедниците на локално ниво, во рамките на општината (ЦДИ, 2011)

Formatted: Highlight

Работата на овие комисии не значи само заштита на правата на етничките заедници што живеат во малцинство. Функционирањето на овие комисии значи транспарентност во работата на Советот на општината и можност за помалите заедници, кои не се претставени во Советот на општината, да даваат мислења и предлози за одредени прашања за кои Советот на општината треба да одлучува.

Влијанието на Комисијата за односи помеѓу заедниците - КОМЗ во врска со спроведувањето на Охридскиот Рамковен Договор, се оценува како незначително. Постои евидентен расчекор меѓу законот и функционирањето на КОМЗ. КОМЗ немаат доволно ресурси, односно недостасува финансиска, административна и техничка поддршка за неопходна за спроведување на нивната функција. Дополнително, станува збор за недоволно дефинирана улога и надлежности во однос на општинските совети, што води до недоволно користење на овој механизам. Одредбата за КОМЗ го нема антиципираното влијание на

вистинско партиципативно тело кое активно учествува во решавање на проблемите на заедницата.

КОМЗ нема предлози во подобрување на нивната ефективност, апсолутното мнозинство на КОМЗ нема годишна програма и буџет за реализација на програмата. Недостасува платформа на хоризонтална и вертикална поддршка и координација на оваа тело, во функција на следење, менторство, споделување на добри практики на КОМЗ.

Тргувајќи од констатацијата и разбирањето на **Комисиите за односи меѓу заедниците** како механизам за: (1) овозможување на институционален дијалог меѓу различните етнички заедници и (2) овозможување на директно граѓанско учество во процесот на одлучување, може да се извлечат неколку клучни препораки за работа на КОЗМ: следните клучни препораки, во однос на подобрување на:

- Избор на членови на Комисијата за односи помеѓу заедниците;
- Опсег на делокругот на работите во надлежност на КОМЗ;
- Вертикална координација и следење;
- Институционална поддршка и изградба на капацитети.

Од особена важност е да се посочи потребата од постоење **на** јасна законска регулатива **и** севкупна дореченост на одредбите на Законот за локална самоуправа, кои што се однесуваат на Комисите за односи **меѓу заедниците**. Потребна е јасна утврденост на критериумите за постапката на избор на членовите, како и докрај дефинирање на надлежностите, со цел се отстранат пречките на функционирањето на КОМЗ. Различните пристапи за избор со кои правно се овозможува КОМЗ да избираат/именуваат советници, вработени во општинската администрација, јавните служби и претпријатија во општината е во спротивност со духот и функцијата на оваа партиципативно тело. Во таа насока, потребно е правно да се регулира прашањето на избор и неоспоивост на функцијата член на КОМЗ со функцијата член на совет, вработен во општинската администрација, јавните **служби и претпријатија основани од општината**. Овој заклучок се поткрепува и од Извештајот на комисијата за локална самоуправа на Собранието на РСМ. Исто така е потребно додефинирање на членот во однос на делокругот на надлежности и начинот на работење, со цел да се обезбеди потранспарентно работење.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

4.5 Комисии на централно и локално ниво

Комисиите за **односи меѓу заедниците**, се постоечки и формирани, сепак, од особена важност е да се посочи дека државните и локалните институции не прават доволно да ги промовираат КОМЗ меѓу граѓаните, што создава дополнителен простор за шпекулации за тоа која е нивната улогата. Најчесто, најголем дел од оние граѓани што потврдиле дека имаат информации за КОМЗ, на нив гледаат како на тела што треба да ги помируваат граѓаните доколку има некои проблеми, како на пример физичко насилство на етничка основа или како на форуми на кој ќе се дебатира за прашања што ги засегаат граѓаните од сите области на живеењето.

Комисиите за односи меѓу заедниците, се интегрирани со постоечки норми во рамки на Законот за локална самоуправа (ЗЛП), но сепак различни општини даваат различни толкувања на ЗЛП и соодветно на тоа и ги донесуваат и одлуките. Тоа упатува на фактот дека постојат недоречености во самиот Закон, а кои притоа се рефлектираат врз работата на КОМЗ и предизвикуваат потешкотии при нивното функционирање.

Постои правен основ за формирање на тела кои што ќе придонесат за доследно спроведување на принципите на Охридскиот рамковен договор на локално ниво, оставајќи им простор на општините самостојно да ги креираат начините на остварување на целта, поаѓајќи секоја од своите специфики. Имено, **Членот 55 од Законот за локалната самоуправа воведува обвлагација за општините во кои најмалку 20% од вкупниот број жители утврден на последниот попис на населението се припадници на одредена заедница да формираат Комисија за односи меѓу заедниците**. Законодавецот пропишал рамномерна претставеност на сите заедници од општината во Комисијата (а притоа, “Комисијата ја сочинуваат подеднаков број претставници од секоја заедница застапена во општината”), а прашањето за начинот на нивниот избор оставил секоја општина да го уреди со својот Статут. Законодавецот дал широка рамка за прашањата кои што Комисијата треба да ги разгледува

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A61]: Опишан е член, не може да се смени

Formatted: Highlight

(“ги разгледува прашањата кои се однесуваат на односите меѓу заедниците застапени во општината и дава мислења и предлози за начините за нивно решавање”) и во системот на локалната самоуправа, логично, Комисијата ја доведува во релација со Советот на општината како орган на општината што ги донесува одлуките (“Мислењата и предлозите на Комисијата, советот на општината е должен да ги разгледа и да одлучи во врска со нив”).

Formatted: Highlight

Анализата на Статутите на општините кои што согласно Законот за локалната самоуправа се должни да воспостават Комисија за односи меѓу заедниците партиципираат, во делот со кој што е регулирано ова прашање укажува дека не постои воедначено разбирање за улогата на Комисијата, па од таму и кој профил на претставници на заедниците треба да бидат членови на Комисијата, како да се врши изборот на членовите, на кој начин Комисијата може да функционира и кои се прашањата што реално можат да се најдат на дневен ред, како релевантни од аспект на односите на заедниците застапени во општината.

Formatted: Highlight

Помеѓу општините постои сосема различно разбирање за статусот на Комисијата во однос на Советот на општината. Тоа што, согласно Законот, мислењата и предлозите на Комисијата ги разгледува Советот на општината. Како надополна, во 50 % од релевантните општини се разбира дека Комисијата е работно тело на Советот, што значи дека членовите на Комисијата се избираат од членовите на Советот.

Во Статутите на овие општини главно е пресликана законската одредба за еднакво претставување на сите заедници во општината со подеднаков број на членови во Комисијата, делокругот на работа на Комисијата и начинот на одлучување на Советот по предлозите и мислењата од Комисијата. Членовите ги избира Советот на предлог на Комисијата за мандатно имунитетни прашања, а бројот на членовите е соодветен на бројот на членови на другите работни тела на Советот и како што стои во Статутите “политичките партии и листите на независни кандидати на членови на Советот кои партиципираат во Советот на општината, ќе бидат пропорционално застапени во вкупниот број на членови на сите комисии”.

Formatted: Highlight

Во 50% од општините Комисиите за односи меѓу заедниците имаат статус на посебно тело на општината. Во Статутите на овие општини експлицитно е кажано дека членовите на Советот не можат да бидат членови на Комисијата, со исклучок на општина Брвеница, каде што е оставена и таа можност. Членовите на Комисиите ги избира Советот

на општината, на предлог на политичките партии застапени во Советот, преку Комисијата за мандатно имунитетни прашања.

Со исклучок на оставената можност членови на Комисијата за односи **меѓу заедниците** да бидат **и** членови на Советот на општината, општина Брвеница може да се издвои како единствена општина која што оваа материја во Статутот ја има разработено најдетално, притоа водејќи сметка за сите аспекти.

4.6 Комисија за заштита од дискриминација

Комисијата за заштита од дискриминација е самостоен и независен орган **која работи во согласност со чија функција односно** надлежностите **се** утврдени со закон. Во тој контекст, надлежности на Комисијата за заштита од дискриминација се следните (Академик, 2012):

- 1) Постапува по претставки, дава мислење и препораки за конкретните случаи на дискриминација;
- 2) На подносителот на претставката му дава информации за неговите права и можности за покренување на судска или друга постапка за заштита;
- 3) Покренува иницијатива за поведување на постапка пред надлежните органи поради сторени повреди на овој закон;
- 4) Поднесува годишен извештај до Собранието на Република Северна Македонија;
- 5) Ја информира јавноста со случаите на дискриминација и превзема активности за промоција и едукација на еднаквоста, човековите права и недискриминација;
- 6) Го следи спроведувањето на законодавната рамка и иницира измена на прописи заради спроведување и унапредување на заштитата од дискриминација;
- 7) Воспоставува соработка со органите надлежни за остварување на еднаквост и заштита на човековите права во локалната самоуправа;
- 8) Дава препораки на државните органи за преземање на мерки за остварување на еднаквоста;

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

9) Дава мислења по предлози на закони од значење за заштита од дискриминација;

10) Прибира статистички и други податоци, формира бази на податоци, спроведува студии, истражувања и обуки во врска со дискриминацијата;

11) Соработува со соодветни национални тела на други држави, како и со меѓународни организации на полето на заштита од дискриминација, и

12) Донесува деловник за работа и други акти за внатрешна организација на работата.

Formatted: Highlight

Commented [A62]: Тука се опишани надлежностите на Комисијата- не може да се смени

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A63]: Се работи за конкретен закон- не може да се смени

Комисијата работи на основа на спроведување на Законот за спречување и заштита од дискриминација („Службен весник на Република Македонија“ бр.50/2010). Дополнително, со овој закон се обезбедува еднаквост ~~енречување~~ и заштита од дискриминација во остварувањето на правата загарантирани со Уставот на Република Северна Македонија, закон и ратификувани меѓународни договори.

4.7 Народен правобранител

Народниот правобранител е независен и стручен орган на Република Северна Македонија надлежен да го штити уставните и законските права на граѓаните и на сите други лица кога им се повредени со акти, дејствија и пропуштања на дејствија од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања и кој презема дејствија и мерки за заштита на начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и јавните установи и служби. Токму затоа, Народниот правобранител е особено важен за спроведувањето на Охридскиот рамковен договор. Како надополна, Народниот правобранител, делува и интервенира во услови определени со закон (Академик, 2016):

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

- Народниот правобранител интервенира кога се повредени поединечни права на граѓаните со акти или дејства на органите на државната управа и другите органи и организации што имаат јавни овластувања;

Commented [A64]: Опишани се конкретните надлежности на Народниот правобранител. Направена е ситна корекција

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

- по барања на граѓани се донесени управни акти (решенија, заклучоци, уверенија, потврди, мислења и сл.) со кои погрешно е утврдена фактичката состојба, погрешно е применет материјалниот закон, повредена е управната или друга постапка;
- се дејствувало самоволно, бирократски, недолично и нехумано спрема граѓаните; не се постапувало по барањата или се донело позитивно решение по барањето без законска основа;
- се одолжува постапката по барањето;
- не се вклучува заинтересирана странка во постапката;
- странката се упатува од еден на друг шалтер или од еден на друг орган за работи и прибирање докази што органот може и службено да ги прибави и кога не се спроведуваат извршните и конечните управни акти, и не се постапува по упатствата на второстепените управни и судските органи.

Formatted: Highlight

Commented [A65]: Опишани се надлежностите на Народниот правобранител

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Улогата на народниот правобранител е видлива и во рамки на значајна и за функционирањето на Комитетот за односи меѓу заедниците. Овој Комитет е постојано работно тело на Собранието на Република Северна Македонија. Неговата Цивилната поставеност и неговите надлежности на овој Комитет произлегуваат од Уставот на Република Северна Македонија поточно амандманот XII. Според овој амандман кој, Комитетот се избира од страна на Собранието на Република Северна Македонија. Овој Комитет, е составен од 19 члена односно од кои не седум члена од редот на пратениците на Собранието, Македонци и Албанци и не еден член од пратениците Турци, Власи, Роми, Срби и Бошњаци. Притоа, доколку некоја од заедниците нема пратеници, во тој случај народниот правобранител по консултации со релевантните претставници на тие заедници ќе предложи други членови на Комитетот (Собрание на Република Северна Македонија, 2023).

Со амандманот XI на Уставот на Република Македонија и Законот за Народен правобранител на Народниот правобранител му се даде клучна надлежност за следење на степенот на спроведување на начелото на соодветна и правична застапеност. Народниот правобранител ги штити уставните и законските права на граѓаните што им се повредени од органите на државната управа, како и од други органи и организации што имаат јавни

овластувања. Народниот правобранител придава особена важност на советувањето—особено внимание во поглед на заштита на начелата на недискриминација и спроведена и правична застапеност на припадниците на заедниците во органите и државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и во јавните установи и служби.

Секое лице кои што смета дека неговите права, поврзани со начелото на соодветна и правична застапеност се повредени, може да поднесе претставка до Народниот правобранител. Дополнително, Народниот правобранител може да поднесе постапка и по сопствена иницијатива, доколку смета дека правата на граѓаните се повредени, при што треба да прибави согласност од оштетениот во однос на кого е повредено начелото на соодветна и правична застапеност (Институт за развој на заедницата, 2013).

Во контекст на наведеното, Народниот правобранител може да побара потребни објаснувања, информации, докази за наводите во претставката, да повика на разговор службено лице, да побара мислења од научни и стручни институции, да влезе во службени простории и да изврши увид во предметите и работите од надлежност на органите кон кои постапува, како и да преземе други дејствија и мерки определени со закон или со друг пропис.

4.8 Инструменти на ОРД

Основата на Охридскиот рамковен договор е дека-дека политичките цели не смеат да се исполнуваат преку употреба на насилство, целосно и безуслово се отфрла употребата на насилство за остварување на политички цели. Само мирни политички решенија можат да ја загарантираат стабилната и демократска иднина на Северна Македонија. Суверенитетот и територијалниот интегритет на земјата, и унитарниот карактер на државата се неповредливи и мора да се сочуваат. Не постојат територијални решенија за етничките прашања. Мултиетничкиот карактер на Македонското општество мора да го сочува својот мултиетнички карактер-ее-сочува и да најде свој одраз во јавниот живот. Една современа демократска држава, треба постојано да се залага во природниот тек на својот развој и созревање, мора постојано да обезбеди нејзиниот Устав целосно да ги исполнува потребите на сите нејзини граѓани во согласност со највисоките меѓународни стандарди, коишто и

Formatted: Highlight

самите постојано се развиваат. Развојот на локалната самоуправа е од суштествено значење за поттикнување на учеството на граѓаните во демократскиот живот, и за унапредување на почитувањето на идентитетот на заедниците (НоваТВ, 2021).

Она што понатаму е опфатено во рамки на Договорот, е всушност следување на точки кои што се однесуваат на:

- прекин на непријателствата;
- развој на децентрализирана власт;
- недискриминација и правична застапеност;
- посебни собраниски процедури;
- образование и употреба на јазици;
- Изразување на идентитет и имплементација.

Овие насоки се вметнаа во три анекси: (А) Уставни амандмани; (Б) Измени во законодавството и (Ц) Имплементација и мерки за градење доверба, како и завршни одредби.

~~Во контекст на спроведување на Договорот, Во 2004 година е основан Секретаријат за спроведување на Охридскиот рамковен договор, што — и истиот прерасна во Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците. Главната задача на Секретаријатот беше да го спроведе Договорот и да обезбеди административна и стручна поддршка на заменик претседателот на Владата задолжен за спроведување на Охридскиот рамковен договор. Токму сегашното Министерство е организатор и ги предводи настаните за одбележување на 20-годишнината од потпишувањето на договорот.~~

4.8.1 Правична застапеност

Со Охридскиот Рамковен Договор, формално заврши конфликтот и се постави основата за зајакнување на правата на етничките Албанци во Република Северна

Македонија. Во рамките на овој Договор, покрај тоа што албанскиот јазик станува официјален, вклучени се и развојот на локалните самоуправи, недискриминацијата, правичната застапеност, спроведувањето на посебните собраниски процедури за прашања како што се јазикот, културата, образованието, симболите и идентитетот.

Начелото на правична застапеност, е во директна корелација со остварување на правата на заедниците, особено од аспект на унапредување на остварувањето на правата на припадниците на заедниците кои се помалку од 20% од населението. Институциите воспоставуваат механизми за имплементација на уставното начело за соодветна и **правична застапеност** на припадниците на заедниците на ниво на секоја од институциите во јавниот сектор. Во таа насока, донесена е и соодветна методологија за планирање на вработувањата во јавниот сектор. Со овој документ институциите ~~се обврзуваат~~ имаат обврска своите вработувања да ги планираат ~~вработувањата базирајќи се на врзано~~ на реална проценка на потребите. На овој начин електронски се врши распределбата на планираните нови вработувања, согласно потребата за постигнување на соодветна и правична застапеност на ниво на институција (Министерство за информатичко општество и администрација, 2017).

Formatted: Highlight

Начелото на правична застапеност било од централно значење за време на преговорите за Охридскиот рамковен договор ~~и истото е опфатено во~~. ~~Ова начело е разработено во~~ делот 4, насловен “Недискриминација и правична застапеност. Ова начело е важно, со цел да се почитува принципот на недискриминација и рамноправен третман на сите лица пред законот. Овој принцип, особено е важно да се применува при вработување во јавната администрација и во јавните претпријатија.

Со амандманот VI, се вовеле начелото на **соодветна и правична застапеност на граѓаните што припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и во другите јавни институции на сите нивоа**. Овој амандман има претрпено промени во однос на формата во која е предложен во рамки на Охридскиот рамковен договор, односно правичната застапеност била модифицирана и гласи “соодветна и правична застапеност“.

Formatted: Highlight

Commented [A66]: Се опишува амандманот односно што опфаќа истиот- не може да се смени

Спроведувањето ~~на~~ ова начело е гарантирано со амандманите XXIX и XXX, поконкретно, се гарантира спроведување на ова начело во судскиот систем, како и се утврдува дека **при** изборот на судии, судии-поротници, претседателите на судовите и

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

јавните обвинители ќе се запази соодветната и правична застапеност на граѓаните што им припаѓаат на сите заедници.

Начелото на соодветна и правична застапеност е вградено во голем број на законски и подзаконски акти, кои што регулираат различни области на општествениот живот. Според насоките на **Владата на Република Северна Македонија**, начелото на **соодветна и правична застапеност** има за цел остварување на учество на припадниците на сите заедници во сите области на јавната сфера, како предуслов за изградба на модерна, граѓанска држава, стабилност во земјата и социјална кохезија. Најважни институции за стратешко планирање, примена и надзор на примената на начелото на соодветна и правична застапеност на државно ниво се: Народниот правобранител, Секретаријатот за примена на рамковниот договор, **Комитетот за односи меѓу заедниците** и Агенцијата за остварување на правата на заедниците.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Commented [A67]: Укажува на кое точно начело се мисли- не може да се смени

Formatted: Highlight

4.8.2 Бадинтерово правило

Примената на Баденерово правило се увидува и при функционирањето на Комитетот за односи меѓу заедниците. Всушност, во 2002 година, донесена е Одлука за формирање на Комитетот за односи меѓу заедниците а во 2007 година донесен е Закон за Комитет за односи со заедниците („Службен весник на Република Македонија“ број 150 од 12.12.2007 год). ~~Една од основните задачи на Комитетот, меѓу другото, ги е да~~ разгледува прашањата во врска со односите меѓу заедниците и ~~да~~ дава мислења за нивно решавање. ~~Во контекст на наведеното, Собранието е должно да ги разгледува мислењата и предлозите на Комитетот и да одлучува по нив. Мислењата и предлозите на Комитетот ги разгледува Собранието, и одлучува по нив.~~

Formatted: Macedonian

~~Во врска со надлежностите и обврските на Комитетот Кога се зборува за Комитетот, неговите надлежности и обврски, секако треба да се спомене мора да се еномене и~~ амандманот X од Уставот на Република Северна Македонија со кој се заменува членот 69 од Уставот, со кој се регулира постапката за гласање, односно е воведено популарното наречено „Баденерово правило“ за донесување на закони кои директно ги засегаат правата

на националните заедници. Во споменатиот закон ~~многу~~ јасно ~~и таксативно~~ се наведени за кои закони станува збор, ~~а и тоа така и~~ јасно се определува таканареченото „Бадентерово правило” односно како се врши гласањето по овие закони. ~~На овој начин, се дава поголем придонес~~ Ова придонесува за развој на во развојот на мултикултурната и мултиетничката димензија на македонското општество, на вистински соживот на сите граѓани, а со тоа и ~~јакнење~~ ~~зајакнување~~ на парламентарната демократија во Република Северна Македонија.

За подобро да се објасни примената на бадинтеровото правило, се анализира процесот на потребно мнозинство за донесување на закони. Поконкретно, во зависност од видот на законите, тие можат да се донесат со (Македонска нација, 2018):

- просто мнозинство - за законите кои се донесуваат со просто мнозинство потребно е позитивно да се изјаснат мнозинството од присутните пратеници во Собранието, но најмалку една третина од вкупниот број на пратеници, односно најмалку 41.
- апсолутно мнозинство - за да се донесе закон за кој е потребно апсолутно мнозинство, потребна е поддршка од страна на мнозинството од вкупниот број на пратеници во Собранието, односно најмалку 61 пратеници.
- двотретинско или квалификувано значи дека за одреден закон е потребно позитивно да се изјаснат две третини од вкупниот број пратеници во Собранието. Ова значи дека законот е донесен кога за неговото донесување гласале 81 пратеници.
- Во Уставот на Република Македонија се точно прецизирани законите за кои се бара двотретинско мнозинство. Тоа се: Законот за грб, знаме и химна; Законот за организација на органите на државната управа; Законот за судови; Законот за локална самоуправа; Законот за одбрана и законите за судски постапки.
- Она што е важно за да се објасни примената на бадентеровото правило е следното: двојно мнозинство е потребно за законите што се однесуваат на правата на заедниците (употреба на јазици, лични документи, употреба на симболи и сл.), Собранието одлучува со мнозинство гласови, при што е потребно да се изјасни и мнозинството од пратениците што припаѓаат на заедниците што не се мнозинство во Република Македонија, т.н. Бадентерово мнозинство.

Formatted: Highlight

Commented [A68]: Објаснета е постапката за донесување на закони- не може да се смени

Formatted: Highlight

4.8.3 Употреба на јазик

Со Законот за употреба на јазиците, одобрен од страна на Парламентот на Северна Македонија на 11 јануари 2018 година, се предвидува албанскиот јазик да биде официјален, покрај македонскиот. На 15 јануари 2019 година, албанскиот јазик стана втор официјален јазик во државата дури на 15 јануари 2019 година. Република Северна Македонија,

Formatted: Macedonian

Всушност, на еден начин, со Законот за употреба на јазиците, на еден начин се заокружи Охридскиот рамковен договор. Истиот е важен за релаксирање на меѓуетничките односи, како и затворање на одредени теми кои произлегуваат од нормативниот дел на Охридскиот рамковен договор.

Најголемите спротиставености кои што се однесуваат на Законот за употреба на јазиците, се всушност во насока на тоа дека истиот е “надвор од уставот“, или пак дека е непотребен или непрактичен. Сепак, во оваа форма и структура, Законот е сеуште доволно “инспиративен“ за понатмошни дебати и толкување, а исто така и учење од пракса.

Formatted: Highlight

Со овој Закон, паралелно се уредуваат начелата, начинот и одговорноста на институциите да овозможат службена употреба на јазикот што го зборуваат најмалку 20 % од граѓаните и неговото писмо, наспроти правото на граѓаните да го употребуваат и применуваат тој јазик во службени постапки. Воедно, се регулира и употребата на другите јазици на кои зборуваат граѓаните од заедниците кои се помалку од 20 %.

~~Претседателот на Република Македонија, Ѓорѓе Иванов, во своето годишно обраќање во Собранието, исто така, истакна дека со Законот за јазиците се загрозува унитарниот карактер на државата и највисокиот државно-правен акт. Законот беше критикуван и од страна на наиде на критика кај одредени~~ универзитетски професори лингвисти, кои нагласија дека Законот излегува од рамките на Охридскиот договор и Уставот.

Според МАНУ, пак, Законот значајно ја проширува и ја унапредува примената на албанскиот јазик во Република Македонија со цел да се затвори едно отворено прашање кое создава меѓуетнички тензии и по промената на Уставот на Република Македонија во 2001

година. ~~За создавањето на законските решенија~~ Во врска со креирањето на законски решенија, од МАНУ посочија дека е потребно да се отвори стручна и научна расправа за одделни прашања што гон регулира ова законско решение, со учество на експерти од различен профил – лингвисти (македонисти, албанолози, специјалисти од областа на ареалната лингвистика), правници, социолози и сл.

Во Законот за употреба на јазиците е пропишано дека на целата територија во Република Македонија и во нејзините меѓународни односи службен јазик е македонскиот јазик и неговото кирилско писмо. Исто така, друг јазик што го зборуваат најмалку 20 % од граѓаните е службен јазик и неговото писмо (албански), согласно овој закон (Академик, 2018).

Владата на Република Северна Македонија се обврзува да покренување програма за јавната свест за примената на овој закон, но и усогласување на други закони со овој закон.

ГЛАВА V

ЕМПИРИСКО ИСТРАЖУВАЊЕ: РЕАЛНА СОСТОЈБА НА ПРИПАДНИЦИТЕ НА ЗАЕДНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

5 ЕМПИРИСКО ИСТРАЖУВАЊЕ: РЕАЛНА СОСТОЈБА НА ПРИПАДНИЦИТЕ НА ЗАЕДНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Република Северна Македонија претставува особено интересно подрачје за анализа и оценка на влијанието и примената на меѓународните стандарди за заштита на припадниците на заедниците. Сплетот на околности кој е типичен за оваа земја и воедно ја издвојува од останатите во регионот е воедно тежнеењето кон мултиентичка балансираност, што има свој израз како во доменот на политичката сфера, така и во другите сфери на живеење, односно економскиот, социјален и културен живот на населението.

Следствено, познавањето на спецификите на взаемното делување во поставената рамка на меѓуетнички односи, односно односи помеѓу заедниците во земјата, е особено значајна и актуелиризирана тема којашто е потребно да биде разгледана преку директен увид на реалната состојба, односно преку емпириско истражување и аналитички приказ на добиените податоци.

Во овој контекст, прашањето коешто е потребно да се разгледа паралелно со приложување на емпирискиот анализа е да се увидат и социо-културните специфики во чии рамки живеат и делуваат заедниците во Република Северна Македонија, е пред се, како

резултат на почитување на меѓусебниот простор на изразување, културно, религиозно, но и да се увидат поставените насоки на соработка, почитување и взаемно интегрирање.

Според наведеното, постојат одредени форми на однесување и делување кои е потребно да се разгледаат, а пред се на основа на анализа на постоечката состојба но и ставот на испитаниците како целна група на оваа истражувачка рамка.

Умешноста на анализирање на овој однос ќе биде дополнително приложена во рамките на примена на емпириско истражување, се во насока на тоа да се добие сеопфатна слика на состојбата, како и анализа на различни анализи и перцепции.

Емпириското истражување во овој магистерски труд, втемелено е врз податоците добиени од анкетниот прашалник (Анкетен прашалник бр.1), наменет за потребите на научно – истражувачката работа.

Основната методолошка замисла во тестирањето на емпириското истражување е насочено кон анализа и интерпретација на посебните хипотези врз чии анализи и коментари на крајот се анализира и интерпретира генералната хипотеза.

Во рамките на истражувањето е опфатена група на 100 испитаници. Податоците се сублимирани на основа на добиените одговори од истражувањето и истите се селектирани во насока на докажување на посебните и генералната хипотеза во рамките на истражувањето.

5.1 Карактеристики на примерокот

Анкетниот прашалник кој е применет во рамки на емпириското истражување во овој труд, својот легитимитет за примена во дадена ситуација и рамка на перцепција на одреден сооднос на ставовите на испитаниците кон истражувачките прашања, се добива на основа на теоретските аспекти кои се применети во овој труд, и практичните импликации кои што се истражени, на основа на одредени постоечки политики во општеството, од мултикултурен аспект.

Во однос на структурата на самиот прашалник и димензиите на прашања кои ги испитува, станува збор за анкетен прашалник, претставен во два дела. Првиот дел се однесува на општи, демографски податоци за испитаници. Основна цел за овие податоци е

да се увиди профилот на испитаникот, со цел потоа да се увиди веродостојноста и кредибилитетот на сумирање, понатамошна обработка, како и компарирање на добиените податоци. Овој дел се состои од 5 прашања. Нивната димензија се однесува на неколку варијабли: пол; возраст; образование; работно искуство; како и работен стаж.

Вториот дел од анкетниот прашалник се однесува директно на проблематиката која е цел на истражување и анализа, односно имплементација на позитивни меѓународни стандарди за заштита на припадниците на заедниците во Република Северна Македонија. Истите се поставени на Лиуркертова скала, со цел да се увиди градација на ставот на испитаниците, од негативно кон позитивно, односно, опфатени се следните степени на изразување:

- Не воопшто
- Ретко
- Понекогаш
- Често
- Речиси секогаш.

Во рамки на прашалникот, истражувачот има за цел да го увиди начинот на кој испитаниците се чувствуваат во однос на проблематиката, со цел од најопшта основа да се доведе до ескалација на ставот и разбирањето на темата која се обработува.

Прашалникот е спроведен индивидуално до секој испитаник, имајќи ја во предвид етичката димензија на поставеноста на прашањата, како и заштитата на личните податоци во однос на јавно презентирање на истите, без да се наруши кредибилитетот, како на самите вработени така и на самата институција.

5.2 Демографски податоци

Во однос на демографските податоци во рамките на ова истражување добиени се следните податоци во однос на целната група:

1) Пол

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

машки	женски
54	46

2) Возраст

од 18-29 год.	од 30-49 год.	50 год. и повеќе
22	45	33

3) Етничка припадност

Македонец	Албанец	Турчин	Ром	Друго
27	26	20	17	10

4) Степен на образование

основно	средно	високо	магистер/доктор на науки
7	37	45	11

5) Вкупен работен стаж

до 5 години	од 5-10 години	од 11-20 години	над 20 години
12	26	42	20

5.3 Анализа и интерпретација на хипотези

5.3.1 Анализа и интерпретација на посебна хипотеза 1

Првата посебна хипотеза која се анализира и интерпретира гласи: „Доколку во македонското општество се спроведуваат редовно мерки кои се во домен на спречување на говор на омраза врз политичка и етничка основа, во тој случај се очекува да се создадат позитивни можности за доверба во јавните институции од страна на сите заедници кои го сочинуваат општеството.“ Хипотезата е анализирана на основа на ставот на групата на испитаници, со цел да се добие реална слика на моменталната состојба за време на

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

извршување на истражувањето на територијата на Република Северна Македонија.

Оваа хипотеза е анализирана и интерпретирана преку одговорите на прашањата:

- Број 1 од **анкетен прашалник** бр. 1, кое гласи: „Сведок сум на постоење на говор на омраза на политичка и етничка основа во македонското општество“.
- Број 3 од анкетен прашалник бр. 1, кое гласи: „Во македонското општество постои доверба во јавните институции од страна на сите етнички заедници“.

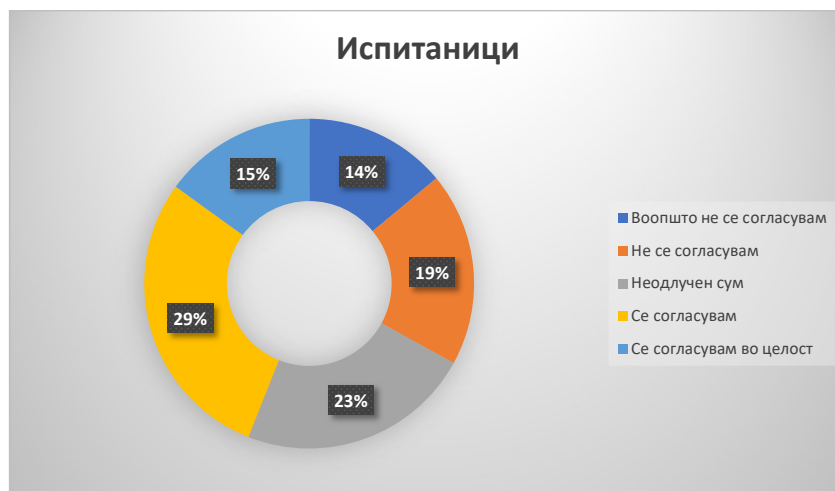
Formatted: Highlight

Одговорите од прашања се добиени од страна на припадници на заедниците во Република Северна Македонија.

Во одговорите на прашањата не е вклучено тестирање на варијабли, туку дистрибуцијата е разгледана во однос на вкупниот број испитаници.

Распределбата на одговорите на прашањето број 1, анкетен прашалник бр. 1 „Сведок сум на постоење на говор на омраза на политичка и етничка основа во македонското општество“ е претставено во рамки на пита бр.1:

Пита бр. 1: Сведок сум на постоење на говор на омраза на политичка и етничка основа во македонското општество

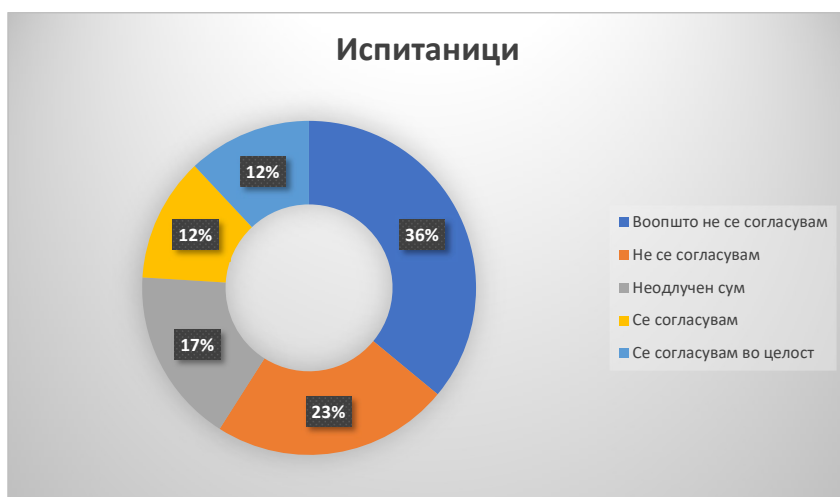
Извор: Сопствено истражување на авторот

Во рамки на пита бр. 1, прикажани се податоци кои се однесуваат на поставеното тврдење на испитаниците, кое е од особено сериозен домен, со цел да се увиди дали според искуството на испитаниците, постои говор на омраза, на политичка и верска основа во рамки на самото општество. Според наведеното, добиена е следната распределба на одговори: 33% од испитаниците не се согласуваат со тврдењето (категории: „Воопшто не се согласувам“ и „Не се согласувам“), 23% од испитаниците се неодлучни во својот став и 44% од испитаниците се согласуваат со тврдењето (категории: „Се согласувам“ и „Се согласувам во целост“). Следствено, се уидува дека постои одреден процент на граѓани кои го оправдуваат тврдењето (44%) кој доколку се сублимира со граѓаните кои се сеуште неодлучни по ова прашање (23%), а што е можеби на основа на недоволно познавање на своите права и механизми за заштита, може да биде особено висок процент на незадоволство на постоечките капацитети за третман на граѓаните, припадници на различни заедници во **Република Северна Македонија**. Сепак, постои одреден процент на граѓани (33%), кои што сметаат дека поставеното тврдење не е точно, така што сеуште веруваат во постоечкиот систем на гарантирање на правата и слободите на сите граѓани, помеѓу кои е и правото на слобода на изразување но и меѓусебно почитување, без постоење на говор на омраза на политичка и верска основа.

Formatted: Highlight

Распределбата на одговорите на прашањето број 3, анкетен прашалник бр. 1 „Во македонското општество постои доверба во јавните институции од страна на сите етнички заедници“ е претставено во рамки на пита бр.2:

Пита бр. 2: Во македонското општество постои доверба во јавните институции од страна на сите етнички заедници

Извор: Сопствено истражување на авторот

Во рамки на пита бр. 2, приложена е следната обработка на одговори: 59% од испитаниците не се согласуваат со тврдењето (категории: „Воопшто не се согласувам“ и „Не се согласувам“), 17% од испитаниците се неодлучни во својот став и 24% од испитаниците се согласуваат со тврдењето (категории: „Се согласувам“ и „Се согласувам во целост“). Според наведеното, се увидува висок процент на испитаници, припадници на заедниците во Република Северна Македонија, кои што не се задоволни од функционирањето на јавните институции, односно немаат доверба во истите. Сето тоа, постои голема можност дека се должи на тоа што заедниците сметаат дека не им се остварени сите права, особено оние кои се во рамка на Охридскиот Рамковен Договор. Следствено, системот на јавна администрација и институции е потребно да работи на јавен

и транспарентен начин, со цел постојано да има увид во потребите на граѓаните, припадници на различни заедници. Сето тоа е од особена важност со цел да се зачува висок процент на доверба, што е основа за градење на понатамошни општествени капацитети за интеграција но и донесување на ефикасни политики.

* * *

На основа на наведеното, според приложените информации во рамки на Пита бр. 1 и Пита бр. 2, се пристапува кон анализа и интерпретација на Посебна хипотеза 1, при што истата е потврдена, односно: „Доколку во македонското општество се спроведуваат редовно мерки кои се во домен на спречување на **говор на омраза** врз политичка и етничка основа, во тој случај се очекува да се создадат позитивни можности за доверба во јавните институции од страна на сите заедници кои го сочинуваат општеството“. Следствено, постои пропорционалност помеѓу нивото на говор на омраза врз етничка и политичка основа и довербата во институциите, што е потребно во континуитет да се унапредува, со алатки механизми кои се достапни во системот но и соодветни на целната група на граѓани за кои се однесуваат.

Formatted: Highlight

5.3.2 Анализа и интерпретација на посебна хипотеза 2

Втората посебна хипотеза која се анализира и интерпретира гласи: „Доколку во рамки на образовниот систем на Република Северна Македонија постои интегриран и мултикултурен пристап на делување со вметнати мултикултурни содржини кои ги одразуваат правата на сите заедници во земјата, во тој случај се очекува развивање на повисоко ниво на свест помеѓу заедниците како и зголемување на меѓусебното ниво на толеранција.“ Хипотезата е анализирана на основа на ставот на групата на испитаници, со цел да се добие реална слика на моменталната состојба за време на извршување на истражувањето на територијата на Република Северна Македонија.

Оваа хипотеза е анализирана и интерпретирана преку одговорите на прашањата:

- Број 4 од анкетен прашалник бр. 1, кое гласи: „Во рамки на образовниот **систем** на Република Северна Македонија постои програма со интегрирани мултикултурни содржини кои ги одразуваат правата на сите заедници во земјата“.
- Број 12 од анкетен прашалник бр. 1, кое гласи: „Ја доживувам Република Северна Македонија како мулти-културно општество кое што се грижи за правата на сите заедници, развивање на мир, соживот и толеранција“.

Одговорите од прашања се добиени од страна на припадници на заедниците во Република Северна Македонија.

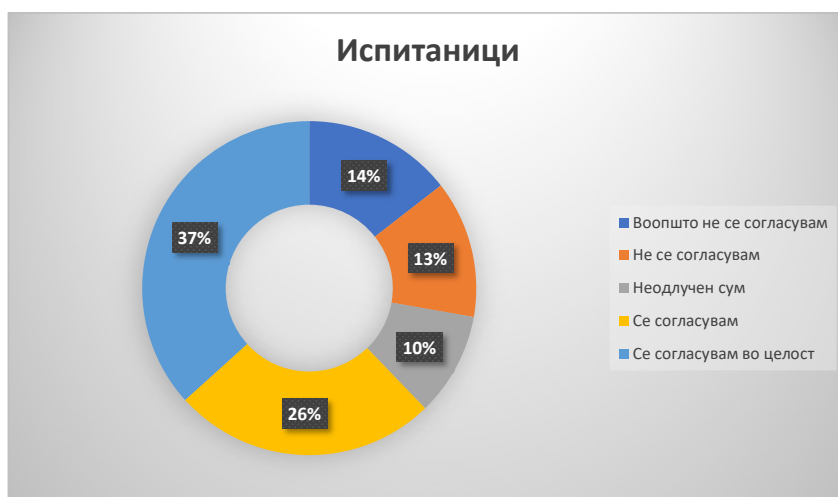
Во одговорите на прашањата не е вклучено тестирање на варијабли, туку дистрибуцијата е разгледана во однос на вкупниот број испитаници.

Распределбата на одговорите на прашањето број 4, **анкетен прашалник бр. 1** „Сведок сум на постоење на говор на омраза на политичка и етничка основа во македонското општество“ е претставено во рамки на пита бр.3:

Пита бр. 3: Во рамки на образовниот систем на Република Северна Македонија постои програма со интегрирани мултикултурни содржини кои ги одразуваат правата на сите заедници во земјата

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

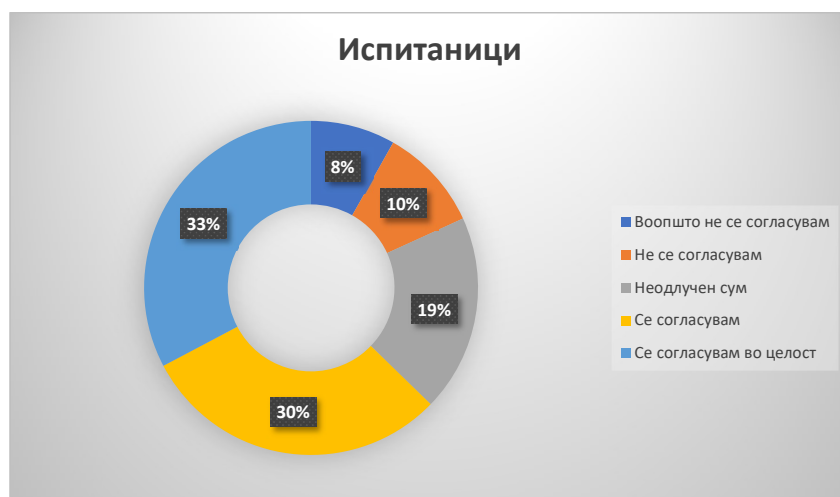
Извор: Сопствено истражување на авторот

Според приложените податоци кои се прикажани во рамки на Пита 3, добиена е следната распределба на одговори: 27% од испитаниците не се согласуваат со тврдењето (категории: „Воопшто не се согласувам“ и „Не се согласувам“), 10% од испитаниците се неодлучни во својот став и 63% од испитаниците се согласуваат со тврдењето (категории: „Се согласувам“ и „Се согласувам во целост“). Следствено, постои поддршка во однос на изнесениот став дека во македонскиот образовен систем постојат интегрирани содржини кои што го одразуваат, во голема мера, мулти-културното ниво но и меѓусебно почитување помеѓу различните заедници кои во соживот делуваат (63%). За оние граѓани кои истото не го препознаваат, потребно е системот да воведи: (1) анализа и евалуација на причините за нивниот став; (2) толкување на постоечките содржини; (3) преиспитување на содржините со цел постигнување на поголема ефективност помеѓу засегнатите граѓани.

Распределбата на одговорите на прашањето број 12, анкетен прашалник бр. 1 „Ја доживувам Република Северна Македонија како мулти-културно општество кое што се

грижи за правата на сите заедници, развивање на мир, соживот и толеранција“ е претставено во рамки на пита бр.4:

Пита бр. 4: Ја доживувам Република Северна Македонија како мулти-културно општество кое што се грижи за правата на сите заедници, развивање на мир, соживот и толеранција

Извор: Сопствено истражување на авторот

Според добиените податоци, обработени и графички прикажани во Пита бр. 4, добиена е следната распределба на одговори: 18% од испитаниците не се согласуваат со тврдењето (категории: „Воопшто не се согласувам“ и „Не се согласувам“), 19% од испитаниците се неодлучни во својот став и 63% од испитаниците се согласуваат со тврдењето (категории: „Се согласувам“ и „Се согласувам во целост“). Според наведеното, се посочува дека процентот кој го поддржува и го оправдува ставот е несомнено висок (63%), со можност во иднина за придобивка на неутралните испитаници (19%) да се создадат позитивни услови за верба во мулти-етничкиот елемент на Република Северна Македонија, како и во постоечкиот институционален капацитет кој е во грижа на градење на мир, соживот и толеранција помеѓу претставниците на сите заедници.

* * *

На основа на наведеното, според приложените информации во рамки на Пита бр. 3 и Пита бр. 4, се пристапува кон анализа и интерпретација на Посебна хипотеза 2, при што истата е потврдена, односно: *„Доколку во рамки на образовниот систем на Република Северна Македонија постои интегриран и мултикултурен пристап на делување со вметнати мултикултурни содржини кои ги одразуваат правата на сите заедници во земјата, во тој случај се очекува развивање на повисоко ниво на свест помеѓу заедниците како и зголемување на меѓусебното ниво на толеранција“*. Следствено, според севкупните податоци, се увидува дека постои високо ниво на пропорционалност помеѓу содржините кои одразуваат мултикултурност а се имплементирани во образовниот систем на Република Северна Македонија, со нивото на верба, прифаќање и толеранција, кое што владее, севкупно во општеството.

5.3.3 Анализа и интерпретација на посебна хипотеза 2

Третата посебна хипотеза која се анализира и интерпретира гласи: *„Доколку во Република Северна Македонија постои примена на начелото за правична застапеност, во тој случај се очекува учество на сите припадници на националните малцинства во соодветните процеси на носење на одлуки и јавниот живот“*. Хипотезата е анализирана на основа на ставот на групата на испитаници, со цел да се добие реална слика на моменталната состојба за време на извршување на истражувањето на територијата на Република Северна Македонија.

Оваа хипотеза е анализирана и интерпретирана преку одговорите на прашањата:

- Број 6 од **анкетен прашалник** бр. 1, кое гласи: „Како припадник на заедница во рамки на Република Северна Македонија која се отсликува со мултикултурно општество,

Formatted: Highlight

сметам дека постои правична застапеност во различни области од социјален и културен аспект “.

- Број 10 од **анкетен прашалник** бр. 1, кое гласи: „Сметам дека Охридскиот Рамковен Договор не ги одразува правата на сите етнички заедници“.

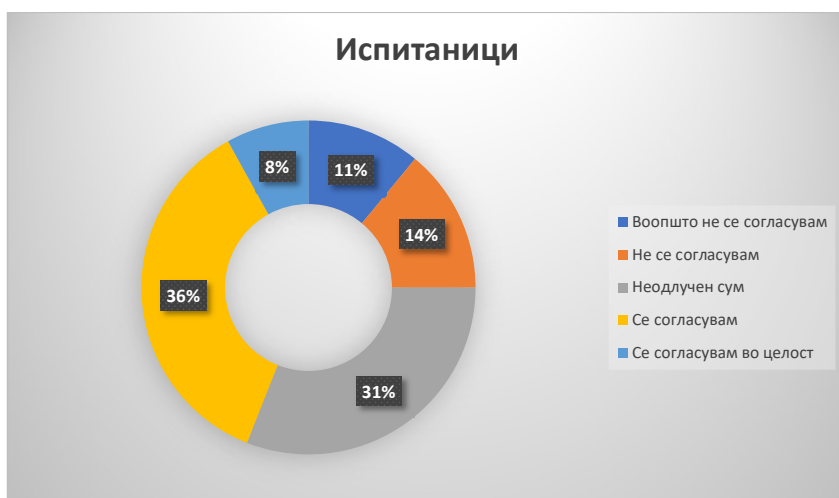
Formatted: Highlight

Одговорите од прашања се добиени од страна на припадници на заедниците во Република Северна Македонија.

Во одговорите на прашањата не е вклучено тестирање на варијабли, туку дистрибуцијата е разгледана во однос на вкупниот број испитаници.

Распределбата на одговорите на прашањето број 6, анкетен прашалник бр. 1 „Како припадник на заедница во рамки на Република Северна Македонија која се отсликува со мултикултурно општество, сметам дека постои правична застапеност во различни области од социјален и културен аспект“ е претставено во рамки на пита бр.5:

Пита бр. 5: Како припадник на заедница во рамки на Република Северна Македонија која се отсликува со мултикултурно општество, сметам дека постои правична застапеност во различни области од социјален и културен аспект

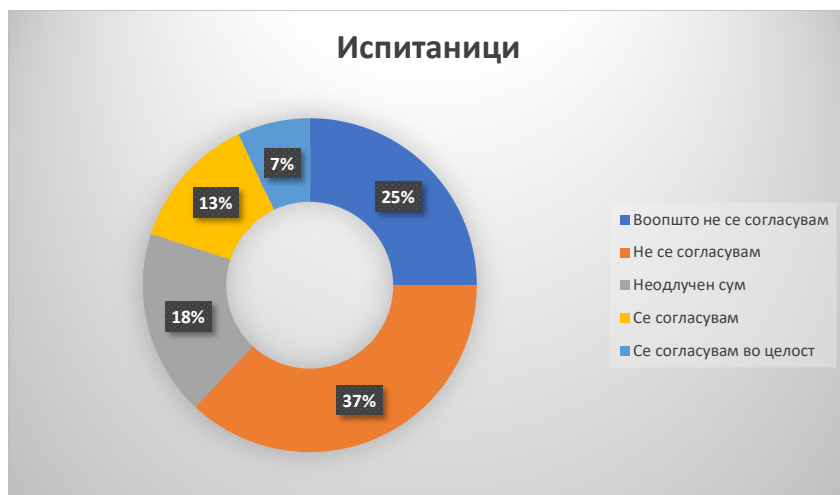
Извор: Сопствено истражување на авторот

Според приложените податоци кои се прикажани во рамки на Пита 5, добиена е следната распределба на одговори: 25% не се согласуваат со поставеното тврдење (категории: „Воопшто не се согласувам“ и „Не се согласувам“), 31% од испитаниците се неодлучни во својот став и 44% се согласни со тврдењето (категории: „Се согласувам“ и „Се согласувам во целост“). Следствено, постои одреден задоволителен процент на испитаници кои се согласуваат со ставот дека Република Северна Македонија се отсликува со мултикултурно општество, во чии рамки постои правична застапеност во различни области од социјален и културен аспект (44%). Сепак, постои сеуште простор за подобрување, со оглед на тоа што овој процент е помал од средна вредност, но исто така има висок процент од 31% на неутрални, неодлучни испитаници кои што сеуште не можат да донесат реален став, очигледно поради недостаток на јавни податоци или транспарентност на истите. Токму на ова поле во иднина треба да се обрне внимание со цел

свкупна позитивна ангажираност на претставниците на заедниците во Република Северна Македонија, како и споделување на позитивен став на истите.

Распределбата на одговорите на прашањето број 10, анкетен прашалник бр. 1 „Сметам дека Охридскиот Рамковен Договор не ги одразува правата на сите етнички заедници“ е претставено во рамки на пита бр.6:

Пита бр. 6: Сметам дека Охридскиот Рамковен Договор ги одразува правата на сите етнички заедници

Извор: Сопствено истражување на авторот

Според добиените податоци, прикажани во рамки на Пита бр. 6, добиени се следните податоци, кои ја отсликуваат реалната состојба, во однос на посочената проблематика: 62% од испитаниците не се согласуваат со тврдењето (категории: „Воопшто не се согласувам“ и „Не се согласувам“), 18% од испитаниците се неодлучни во однос на својот став и 20% од испитаниците се согласуваат со тврдењето (категории: „Се согласувам“ и „Се согласувам во целост“). Според добиената прераспределба на одговори, всушност се увидува дека

постои висок процент на неподдршка на поставеното тврдење (62%) а тоа значи сеуште непопуларност на јавната политика од стратешки карактер – Охридскиот Рамковен Договор. Имено, групата на испитаници се всушност претставници на заедниците на Република Северна Македонија, кои всушност веруваат или дека правата според Рамковен договор им се одземени или пак дека немаат доволно добиено права. Сето тоа е потребно во иднина да се исправи, со цел да може да се поттикна на позитивност и почитување на правата на застапеност – правична застапеност на сите заедници.

* * *

На основа на наведеното, според приложените информации во рамки на Пита бр. 5 и Пита бр. 6, се пристапува кон анализа и интерпретација на Посебна хипотеза 3, при што истата е потврдена, односно: „Доколку во Република Северна Македонија постои примена на начелото за правична застапеност, во тој случај се очекува учество на сите припадници на националните малцинства во соодветните процеси на носење на одлуки и јавниот живот“. Следствено, според севкупните податоци, се увидува дека е потребно да постои паралела помеѓу ставот на јавноста во врска со правичната застапеност, од една страна, и политиките кои што на државно ниво се донесени со цел да влијаат на правичната застапеност. Според тоа, популаризацијата на Охридскиот рамковен договор, во голема мера ја отсликува реалната ситуација на недоволна популарност на овој договор, а кој има директно влијание и врз правичната застапеност и интегрираност на заедниците во системот. Со цел да постои примена на начелото на правична застапеност, потребно е правилно испитување на реалната состојба и потреби на заедниците во Република Северна Македонија.

* * *

Според приложените податоци преку статистичка обработка и графички приказ, како и на основа на толкување на податоците преку примена на метод на дескриптивна анализа, на основа на што авторот вметнува и личен печат, кога станува збор за анализа и

интерпретација на податоците, се пристапува кон потврдување на генералната хипотеза на овој труд, односно:

„Доколку во Република Северна Македонија се почитува примена на соодветни стандарди за заштита на **правата на заедниците**, во тој случај обезбедена е реално функционирање на интегрирано општество со владеење на правото и заштита на човековите права и правата на малцинствата“.

Следствено, само во општество кое што обрнува внимание **на** почитување **на** посотоечката правна рамка и регулативи, директиви и поставени стандарди (домашни и меѓународни) кои ги одразуваат правата и обврските на претставниците на заедниците во една земја, може да се очекува да се додели примат на мултиетничност, правична застапеност, религиска и етничка почит, како и учество во политичкиот, економскиот и социо-културниот живот во општествени рамки.

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

ЗАКЛУЧОК

Еден од приоритетите во меѓународни рамки, кои што се однесуваат на заштита на правата на заедниците во една држава, а со посебен осврт на меѓународните достапни инструменти, регулативи и стандарди, е всушност делувањето на Организацијата на Обединетите нации – ООН, воедно меѓународна организација, составена од голем број посебни тела кои се одговорни за решавање на различни предизвици, во домен на безбедносни, економски, хуманитарни и други прашања. Повелбата на ОН ги поставува целите на организацијата, кои вклучуваат одржување на мирот и безбедност; промовирање на економска, социјална, културна и хуманитарна соработка; како и промовирање и поттикнување на почитувањето на човековите права.

Formatted: Highlight

Од усвојувањето на Универзалната декларација за човекови права во 1948 година, современото меѓународно право за човекови права е дополнето и проширено со голем број други договори и декларации. Иако правата за заштите на малцинствата и заедниците се наоѓаат во голем број на документи, инструменти и постапки конкретно посветени на правата на лицата кои им припаѓаат на малцинствата, сепак истите во најголема мера се развиени во последните две децении.

Formatted: Highlight

Во рамките на овој магистерски труд, се нуди сеопфатен и критички преглед на политичките и правните механизми кои се достапни и на европско и на меѓународно ниво за имплементација на стандардите за правата на заедниците. Меѓу аспектите опфатени во посебни поглавја, се нудат теоретски аспекти, анализи и обработки кои што се однесуваат на следење и афирмација на сите инволвирани тела во домен на проблематиката, како што се телата и договорите на Обединетите нации; постапката пред Меѓународниот суд на правдата; договорите и механизмите на Советот на Европа (механизмот на Европскиот суд за човекови права, Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства и Европската повелба за регионални или малцински јазици); политичките определби и механизми на ОБСЕ во човечката димензија, вклучително и Високиот комесар за национални малцинства, и придонесот на ЕУ за заштита на малцинствата и спречување на дискриминација.

Formatted: Highlight

Во домен на наведеното, се посочува на потребата од постоење на постојана инволвираност во проблематиката за механизми за заштита на правата на заедниците, а пред

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

се од аспект на разговори за перспективите за иднината, но и обезбедување на практични насоки за практичарите на малцинските права.

Најстарите корени на заштитата на малцинствата можат да се проследат во реформите во XVII век во врска со заштита на верските малцинства. Современото малцинство, е всушност проблем со кој човештвото е запознато во голема мера во деветнаесеттиот век. Сепак, современите перспективи постојано ја менуваат формата, односно од верски или расни групи, до јазични и етнички групи.

Сепак, поразумно е да се тврди дека модерната меѓународна заштитата на малцинствата за прв пат во историјата беше систематски пропишана во Версајскиот договор, по Првата светска војна. Лигата на народите, потекнува како систем за меѓународна заштита на малцинствата од Париската мировна конференција одржана во 1919. Иако Пактот на Лигата на народите содржел одредби во врска со човековите права, тој инкорпорираше два поврзани системи на мандати и на малцинствата.

Неуспехот на Лигата да воспоставил ефикасен малцински систем кој ги одразувал економските, социјалните и политичките проблеми од меѓувоедниот период, како и придонел за падот на Вилсоновата визија од 1919 година, на обезбедувањето на систем и разоружување, што резултираше со Втората светска војна.

Идејата за заштита на човековите права се појавила како посилна по Втората светска војна, особено во домен на заштита на малцинствата или правата на заедниците, од денешна перспектива.

Не постои заедничка согласност за дефиницијата на малцинството во меѓународните инструменти. Понатаму, зборот различно се толкува во различни општества. Дополнително, се истакнува дека голем број современи научници не сакаат да го користат терминот „малцинство“ кој тврди дека овој термин бил тесно поврзан со системот на Лигата на народите и затоа е застарен, на основа на што се користи терминот “заедници” во широка употреба. Оваа дилема во однос на терминологијата, се разрешува од аспект на тоа што поимот “малцинства” повеќе имплицира на група луѓе што е нумерички помала од доминантната група, односно ова поимање ги изоставува недоминантните групи кои се

мнозинство во нивните земји. Затоа, прифатени се низа на предложени измени на терминот, односно: „заедници“, „социјални групи“, а неодамна дури и терминот „народи“.

Она што е особено важно е да им се дозволи на заедниците во една држава, да достигнат исклучително зачувување и негување на својата култура и лична определба во државата што ја опстојуваат и живеат.

Во рамките на овој труд е имплементирано емпириско истражување, кое што се однесува на целна група на испитаници, претставници на заедниците во Република Северна Македонија. Станува збор за 100 испитаници, кои што веродостојно одговараат и го изнесуваат својот став на поставените тврдења, чии одговори понатаму се статистички обработени и графички претставени. Директното влијание на авторот е искористено преку анализа и интерпретација на добиените податоци, а преку примена на метод на дескриптивна анализа. Според добиените резултати, потврдени се претставените хипотези во овој труд, кои што главен показател за одобрување и на генералната хипотеза на овој труд односно:

- Доколку во Република Северна Македонија се почитува примена на соодветни стандарди за заштита на правата на заедниците, во тој случај обезбедена е реално функционирање на интегрирано општество со владеење на правото и заштита на човековите права и правата на малцинствата.
- Доколку во македонското општество се спроведуваат редовно мерки кои се во домен на спречување на говор на омраза врз политичка и етничка основа, во тој случај се очекува да се создадат позитивни можности за доверба во јавните институции од страна на сите заедници кои го сочинуваат општеството.
- Доколку во рамки на образовниот систем на Република Северна Македонија постои интегриран и мултикултурен пристап на делување со вметнати мултикултурни содржини кои ги одразуваат правата на сите заедници во земјата, во тој случај се очекува развивање на повисоко ниво на свест помеѓу заедниците како и зголемување на меѓусебното ниво на толеранција.
- Доколку во Република Северна Македонија постои примена на начелото за правична застапеност, во тој случај се очекува учество на сите припадници на

националните малцинства во соодвените процеси на носење на одлуки и јавниот живот.

Според наведеното, потребно е да се тежнее општеството на Република Северна Македонија да функционира на сите постоечки меѓународни стандарди кои интерпретираат почитување на правата на заедниците, како и нивна застапеност во образовниот, социо-културниот живот но и во рамки на јавниот, институционален капацитет, каде што имаат можност за директно влијание врз процесот на донесување на одлуки.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Agarwal, H.O. (2004). *Human Rights*. Allahabad: Central Law Publications
- Agarwal, H.O. (2002). *International Law and Human Rights*. Allahabad: 5. Central Law publications.
- Akermark, A.S. (2007). *Justifications of Minority Protection in International Law*. The Hague. Kluwer Law International
- Beitz, C. (2009). *The Idea of Human Rights*. Oxford University Press, Oxford
- Brady, D. (2005). *Structural Theory and Relative Poverty in Rich Western Democracies, 1969-2000*. Luxembourg Income Study, Working Paper Series, Working Paper, vol. 407, 2005.
- Burton, H., et al. (2007). Human Rights Institutions: Rhetoric and Efficacy. *Journal of Peace Research*. Vol. 4(4).
- Bair, J. (2012). *The International Covenant on Civil and Political Rights and its (First) Optional Protocol—A Short Commentary Based on Views, General Comments and Concluding Observations by the Human Rights Committee*. Frankfurt/Berlin: Peter Lang
- Çali, B., Wyss, A. (2011). Why Do Democracies Comply with Human Rights Judgments? A Comparative Analysis of the UK, Ireland and Germany. *SSRN Working Paper*
- Chauffour, J. (2009). *The Power of Freedom, Uniting Human Rights and Development*. CATO Publishing, Washington DC
- Cassese, A. (2007). *Self Determination of Peoples: A Legal Appraisal*. Cambridge: Cambridge University Press
- Cavallaro, J., Brewer, S. (2008). The Virtue of Following: The Role of Inter-American Litigation in Campaigns for Social Justice'. *SUR-International Journal on Human Rights*, vol. 5(8), pp. 8-85.
- Chinn, S. (2006). Democracy-Promoting Review in a Two-Party System: Dealing with Second-Order Preferences'. *Polity*, vol. 38(4). pp. 478-500.
- Dinstein, Y. (2006). Collective Human Rights of Peoples and Minorities'. *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 25, pp. 102-20.
- Elazar, D.J. (2014). *Federal Systems of the World: A Handbook of Federal, Confederal and Autonomy Arrangements*, 2nd edn. London: Longman.
- Glendon, M.A. (2012). *A world made new: Eleanor Roosevelt and the Universal Declaration of Human Rights*. New York: Random House.
- Galenkamp, M. (2015). Collective Rights: Much Ado About Nothing', *Netherlands Quarterly of Human Rights*, vol. 9, no. 3, pp. 291-307

Formatted: Highlight

Gurr, T.R. (2008). *Minorities at Risk: A Global View of Ethno-political Conflicts*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace

Ishay, M. R., (2007). *The Human Rights Reader*. Routledge, Inc

Jackson, P., Preece, J. (2009). *Minority Rights—Between Diversity and Community*. Cambridge: Polity Press

Krishna, V.R. (2010). *Hum'an Rights and Inhuman Wrongs*. New Delhi. B.R Publishing Co

Kymlicka, W. (2009). *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press.

Lauren, P. G. (2008). *The Evolution of Human Rights*. University of Pennsylvania Press

Morsink, J. (2005). *The Universal Declaration of Human Rights: origins, drafting, and intent*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Formatted: Highlight

Maxwell, J. A. James J. F. (2003). *Human Rights in Western Civilization 1600-present*. Kendall/Hunt Publishing Company

Mayer, A. E. (2005). *Islam and Human Rights: Tradition and Politics*. San Francisco and Boulder: Westview/HarperCollins

Price, D. E. (2007). *Political culture, democracy, and human rights: a comparative study*. California: Greenwood Publishing Group.

Formatted: Highlight

Rosenbaum, A. (2004). *The Philosophy of Human Rights: International Perspectives*, Westport, Conn.: Greenwood, pp. 9-10.

Rehman, J. (2005). *The Weaknesses in the International Protection of Minority Rights*. The Hague: Kluwer Law International.

Shaw, M. N. (2009). The Definition of Minorities in International Law', *Israel Yearbook on Human Rights*, vol. 20, pp. 13–43

Уставот на Република Македонија од 1991 година

Williams, P. (2007). United Nations General Assembly. *The International bill of human rights*. New York: Entwhistle Books.

Weller, M. (2009). *The Rights of Minorities*. Oxford: Oxford University Press

Закон за спречување и заштита од дискриминација, „Службен весник на Република Македонија“ бр.50/2010

Formatted: Highlight

Интернет податоци

Академик (2012), Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор.

<https://akademik.mk/servisni-informacii/sekretariat-za-sproveduvane-na-ramkovniot-dogovor-3/>
прегледано на 10.01.2023 година

Академик (2016), Народен Правобранител на РМ,
<https://akademik.mk/servisni-informacii/naroden-pravobranitel-na-rm/> прегледано на
03.02.2023 година

Академик (2012), Агенција за остварување на правата на заедниците
<https://akademik.mk/servisni-informacii/agentsija-za-ostvaruvane-na-pravata-na-zaednitsite-3/>
прегледано на 07.02.2023 година

Академик (2012), Комисија за заштита од дискриминација,
<https://akademik.mk/servisni-informacii/komisija-za-zashtita-od-diskriminatsija-3/> прегледано
на 03.02.2023 година

Академик (2018), Што предвидува Законот за употреба на јазиците донесен од Собранието
на Република Македонија

<https://akademik.mk/shto-predviduva-zakonot-za-upotreba-na-jazitsite-donesen-od-sobranieto-na-republika-makedonija/> прегледано на 04.02.2023 година

ЦДИ, (2011) Се што сакам да знам за Комисиите за односи меѓу заедниците,
<https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/komz.pdf> прегледано на 15.01.2023
година

Државен Завод за Статистика на Република Македонија. "Попис на населението,
домаќинствата и становите во Република Македонија, 2002 – книга XIII". Скопје:
Печатницата на Службата за општи и заеднички работи при Владата на Република
Македонија, 2005 http://www.stat.gov.mk/pdf/kniga_13.pdf прегледано на 03.06.2022 година

Делуваме Локално Заедно. (2016). Подобрување на учеството на помалите етнички
заедници на локално ниво: Извештај од истражување.
<https://civicamobilitas.mk/wp-content/uploads/2018/03/izvestaj-MK.pdf> прегледано на
05.02.2023 година

Институт за развој на заедницата, (2013), Примена на начелото на соодветна и правична
застапеност: перцепција на граѓаните
<https://zels.org.mk/Upload/Documents/Soodvetna%20i%20pravicna%20zastapenost.pdf>
прегледано на 08.02.2023 година

КОМСПИ, (2014), Секретаријат за спроведување на рамковен договор
<http://komspi.aspi.mk/%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%98%D0%B0%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0>

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

[%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BA/](#)

прегледано на 09.01.2023 година

Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците (2023)

Formatted: Highlight

<https://mpsoz.gov.mk/mk/%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE/> прегледано на 05.02.2023 година

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Министерство за информатичко општество и администрација (2017), Ќе обезбедиме подобрување на правичната застапеност на помалку бројните заедници, <https://mioa.gov.mk/?q=mk/print/1425>

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Македонска нација (2018), Мнозинство потребно за донесување закони

<http://www.mn.mk/aktuelno/15429> прегледано на 05.02.2023 година

НоваТВ (2021), Дваесет години Рамковен договор: Македонија од Охрид преку Преспа до ЕУ и НАТО,

Formatted: Highlight

<https://novatv.mk/dvaeset-godini-ramkoven-dogovor-makedonija-od-ohrid-preku-prespa-do-eu-i-nato/> прегледано на 03.02.2023 година

ОБСЕ, Коментари за законот за собрание и деловникот на собранието од аспект на родот и различностите, Северна Македонија, Варшава, 2019

https://www.legislationline.org/download/id/8958/file/Comments_Rules_of_Procedure_and_Law_on_Assembly_Nothing_Macedonia_Final%20Macedonian%20language.pdf

прегледано на 07.06.2022 година

Собраните на Република Северна Македонија (2023), Комитет за односи меѓу заедниците, <https://www.sobranie.mk/komitet-za-odnosi-megju-zaednicite.nspix> прегледано на 03.02.2023 година

УНДП, Извештај за рано предупредување, Скопје: УНДП, октомври 2000

Влада на Република Северна Македонија (2023), Министерство за политички систем и односи меѓу заедниците, <https://vlada.mk/node/18376> прегледано на 05.01.2023 година

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

Formatted: Highlight

УНДП. Early Warning Report. Март, 2005

<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/168D62AC201C8E3CC125702F003B26A5-undp-mkd-30jun.pdf>, прегледано на 08.05.2022 година

ПРИЛОГ

Прилог бр.1

БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

Инструкции: Заокружете/обојте го тврдењето коешто се однесува на Вас

1. Пол

машки	женски
-------	--------

2. Возраст

од 18-22 год.	од 22-25 год.	25-30 год.
---------------	---------------	------------

3. Етничка припадност

Македонец	Албанец	Турчин	Ром	Друго
-----------	---------	--------	-----	-------

3. Степен на образование

основно	средно	високо	магистер/доктор на науки
---------	--------	--------	--------------------------

4. Занимање (Допиши во ознаката!)

--

5. Вкупен работен стаж

до 5 години	од 5-10 години	од 11-20 години	над 20 години
-------------	----------------	-----------------	---------------

Прилог бр. 2

АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК БРОЈ 1		
За оценување на имплементација на позитивни меѓународни стандарди за заштита на припадниците на заедниците во Република Северна Македонија. Во табела, за секои тврдење, заокружете го бројот во полето, според Вашето сопствено мислење. За веродостојност на истражувањето, бележете ги Вашите првични впечатоци. Легенда: 1⇒.....воопшто не се согласувам, 2⇒.....не се согласувам 3⇒.....неодлучен 4⇒.....се согласувам 5⇒.....се согласувам во целост		
1	Сведок сум на постоење на говор на омраза на политичка и етничка основа во македонското општество	1 2 3 4 5
2	Во македонското општество постојат јасни перспективи во врска со насоките за меѓусебна интеграција на заедниците	1 2 3 4 5
3	Во македонското општество постои доверба во јавните институции од страна на сите етнички заедници	1 2 3 4 5
4	Во рамки на образовниот систем на Република Северна Македонија постои програма со интегрирани мултикултурни содржини кои ги одразуваат правата на сите заедници во земјата	1 2 3 4 5
5	Сведок сум за учество на припадници на националните малцинства во соодвените процеси на носење на одлуки и јавниот живот.	1 2 3 4 5

6	Како припадник на заедница во рамки на Република Северна Македонија која се отсликува со мултикултурно општество, сметам дека постои правична застапеност во различни области од социјален и културен аспект	1 2 3 4 5
7	Република Северна Македонија ја доживува како интегрирано општество со владеење на правото	1 2 3 4 5
8	Република Северна Македонија ја доживува како интегрирано општество каде што владее заштита на човековите права и правата на малцинствата.	1 2 3 4 5
9	Го почитувам Охридскиот Рамковен Договор и сметам дека е позитивно имплементиран во земјата	1 2 3 4 5
10	Сметам дека Охридскиот Рамковен Договор ги одразува правата на сите етнички заедници	1 2 3 4 5
11	Сметам дека Охридскиот Рамковен Договор е во најголем бенефит на албанската етничка заедница	1 2 3 4 5
12	Ја доживувам Република Северна Македонија како мултикултурно општество кое што се грижи за правата на сите заедници, развивање на мир, соживот и толеранција	1 2 3 4 5